

ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
Історико-філологічний факультет
Кафедра романо-германської філології

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА НА ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ ВИЩОЇ
ОСВІТИ «МАГІСТР»**

**ЛІНГВІСТИЧНІ МАРКЕРИ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У РОМАНІ
ЕЛІЗАБЕТ ҐІЛБЕРТ «МІСТО ДІВЧАТ»**

Виконала:

здобувачка історико-філологічного факультету
спеціальності:

014 Середня освіта (Мова і література
(англійська))

Куцюк Діана Юріївна

Керівник:

канд. пед. наук, доц. Будз І. Ф

Рецензент:

канд. філ. наук, доц. Зошук Н.В.

Рівне – 2024

УДК 811.111:81-11

КУЦЮК Д. Ю.

**ЛІНГВІСТИЧНІ МАРКЕРИ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У РОМАНІ
ЕЛІЗАБЕТ ГІЛБЕРТ «МІСТО ДІВЧАТ»**

Виявлено зміст й функції гендерних маркерів в сучасній англійській мові. Розкрито значення дефініцій «гендер», «ідентичність» та «гендерна ідентичність». Систематизовано гендерні маркери на різних рівнях лінгвістичної структури. Досліджено роль ідентифікованих лексико-семантичних та лінгвостилістичних гендерно-маркованих одиниць мови у формуванні гендерної ідентичності героїв роману Елізабет Гілберт «Місто дівчат». З'ясовано вплив набутих знань про лінгвістичні маркери гендерної ідентичності на підвищення рівня гендерної освіченості школярів та запропоновано методичні рекомендації щодо їх вивчення під час аналізу англomовного художнього твору.

Ключові слова: гендерна ідентичність, лінгвістичний маркер, гендерний аспект мови, жіночий роман.

KUTSIUK D.

**LINGUISTIC MARKERS OF GENDER IDENTITY IN THE NOVEL “CITY OF
GIRLS” BY ELIZABETH GILBERT**

The content and functions of gender markers in modern English is revealed . The meaning of the definitions «gender», «identity» and «gender identity» is defined. Gender markers at different levels of the linguistic structure is systematized. The role of identified lexical-semantic and linguistic-stylistic gender-marked language units in the formation of the gender identity of the characters of novel «City of Girls» by Elizabeth Gilbert is studied. The influence of the acquired knowledge about linguistic markers of gender identity on increasing the level of gender education of schoolchildren is clarified, and methodical recommendations for their study during the analysis of an English-language artistic work are proposed.

Key words: gender identity, linguistic marker, gender aspect of language, chick lit novel.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ГЕНДЕРУ У ЛІНГВІСТИЦІ

1.1 Поняття гендеру та гендерної ідентичності

1.2 Соціально-психологічні особливості прояву гендерно-обумовленої поведінки

1.3 Мовна репрезентація гендерної ідентичності

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

РОЗДІЛ 2. МОВНІ ЗАСОБИ ВІДОБРАЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ (НА МАТЕРІАЛУ РОМАНУ ЕЛІЗАБЕТ ҐІЛБЕРТ «МІСТО ДІВЧАТ»)

2.1 Творчість Елізабет Ґілберт у контексті сучасного жіночого роману

2.2 Лексико-семантичні засоби актуалізації гендерної ідентичності у романі «Місто дівчат»

2.3 Лінгвостилістичні засоби реалізації гендерної ідентичності у романі «Місто дівчат»

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1 Інтеграція отриманих висновків у навчальні програми закладів загальної середньої освіти

3.2 Підготовка матеріалів для школярів із аналізу мовних засобів гендерної ідентичності у літературних англомовних творах

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

У сучасному світі гендерна проблематика є однією із головних тем у суспільстві через те, що сприйняття гендерної ідентичності зазнає значних змін. Людство починає усвідомлювати та поважати різноманітність гендерних ролей. Мова, як засіб спілкування, відображає та сприяє формуванню уяви про гендер та ідентичність. Гендерні маркери у літературі дозволяють проникнути в складність цього процесу, окреслюючи те, яким чином мовні засоби впливають на сприйняття гендерної ідентичності. Таким чином, питання встановлення та дослідження лінгвістичних маркерів гендерної ідентичності на матеріалі англомовного художнього тексту набуває особливої актуальності.

Ідіостилістичні особливості творів американської письменниці Елізабет Гілберт привертають увагу як багатьох українських вчених (Борбенчук І., Забродська А., Шульгун М., Зінченко А., Гоца Н.), так і зарубіжних науковців (Е. Шерберт Барнс, М. Рутковська, Л. Крістін, Е. Орог). У творах авторки спостерігається певний соціокультурний контекст, що дозволяє виявити, як гендерна ідентичність формується відповідно до норм суспільства та часу. Стиль зображення головних героїнь допомагає зрозуміти гендерні труднощі, з якими вони зіштовхнулися у сучасному світі. Особливість мови письменниці відображає гендерні ідентичності унікальним чином.

Актуальність роботи зумовлена відступом від традиційного розуміння гендерних ролей та потребою у пошуку нових способів вираження гендерної ідентичності у всіх аспектах життя. Література яскраво відображає еволюцію суспільних уявлень про гендер. Засоби актуалізації гендерної ідентичності у художніх творах відтворюють упередження та способи вираження гендерних ролей через мову. Ретельне дослідження лінгвістичних маркерів у цьому контексті дозволяє усвідомити, як мова окреслює та впливає на формування уявлення про гендер, що є запорукою створення рівних умов для усіх у суспільстві.

Мета дослідження полягає у виявленні та аналізі лінгвістичних маркерів, що відображають гендерні ролі, стереотипи, гендерну ідентичність героїв роману Елізабет Гілберт «Місто дівчат».

Реалізація зазначеної мети передбачає вирішення таких **завдань**:

1. дослідити поняття «гендеру», «ідентичності» та «гендерної ідентичності» у контексті гендерної лінгвістики;
2. виявити зміст й функції гендерних маркерів в англійській мові та систематизувати їх на різних рівнях лінгвістичної структури;
3. ідентифікувати та проаналізувати лінгвостилістичні та лексико-семантичні засоби актуалізації гендерної ідентичності у романі Е. Гілберт «Місто дівчат»;
4. з'ясувати вплив вивчення лінгвістичних маркерів гендерної ідентичності в англійському художньому тексті на підвищення рівня гендерної освіченості школярів;
5. розробити методичні рекомендації для педагогів щодо використання отриманих результатів дослідження під час навчального процесу у закладах загальної середньої освіти.

Об'єктом дослідження є роман Е. Гілберт «Місто дівчат».

Предмет дослідження становлять лінгвістичні маркери гендерної ідентичності у романі Е. Гілберт «Місто дівчат».

Матеріалом дослідження слугував роман Е. Гілберт «Місто дівчат» в оригіналі.

Під час розв'язання поставлених завдань було використано наступні **методи дослідження**: *загальнонаукові: аналіз, синтез, індукція, дедукція* - для обґрунтування теоретичного матеріалу та формування висновків; *лінгвістичні: метод аналізу словникових дефініцій* - для уточнення понять та розмежування дефініцій «гендер», «ідентичність» та «гендерна ідентичність»; *лексико-семантичний* - для виявлення та аналізу лексичних одиниць, що відображають гендерні ролі та ідентичність героїв роману; *лінгвостилістичний* - для з'ясування використаних фігур мови, стилістичних засобів та їхнього впливу на підсилення гендерних ролей у тексті; *порівняльний* - для окреслення гендерних відмінностей у мовних конструкціях; *лінгвокультурологічний* - для розгляду тексту у вимірі соціокультурних реалій відтвореного у ньому періоду часу.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що у дослідженні: *вперше* систематизовано лінгвостилістичні та лексико-семантичні засоби актуалізації гендерної ідентичності у романі Е. Гілберт «Місто дівчат»; окреслено гендерний аспект у тексті та його взаємодію з культурними, історичними й соціальними контекстами відтвореного у романі періоду часу; запропоновано нові теоретичні підходи до вивчення гендерних аспектів мови у закладах загальної середньої освіти.

Теоретичне значення магістерської роботи визначається тим, що ідентифікація та систематизація лінгвістичних маркерів гендерної ідентичності в сучасному англomовному художньому творі сприяє розширенню теоретичних знань про способи репрезентації гендеру у літературі та мові. Вивчення гендерно-маркованих одиниць мови впливає на усвідомлення культурних, історичних та соціальних конструкцій, пов'язаних із гендерною ідентичністю певного періоду часу. Отримані результати дослідження є науково важливими для подальшого розвитку гендерної лінгвістики, лінгвокультурології та стилістики.

Практична цінність полягає у можливості використання результатів дослідження в закладах загальної середньої освіти для поглиблення розуміння школярів щодо гендерних аспектів у літературі та мові. Вони також можуть бути корисні для викладачів та впроваджені в освітні програми для здобувачів гуманітарних спеціальностей, які вивчають аспекти гендерної лінгвістики, лексикологію та стилістику англійської мови.

Апробація результатів магістерської роботи. Отримані результати дослідження можливо використовувати для вдосконалення освітніх програм у закладах загальної середньої освіти, що допоможе вивчити вплив лінгвістичного аналізу сприйняття учнями роману. Впровадження методики аналізу гендерно-маркованих одиниць мови у художньому творі слугуватиме стимулом для дискусій серед здобувачів освіти на гендерну тематику та надасть змогу визначити вплив лінгвістичних засобів актуалізації гендерної ідентичності на героїв роману. Результати роботи слугуватимуть для розробки рекомендацій та методичних

посібників для вчителів щодо використання лінгвістичних маркерів гендерної ідентичності під час вивчення англомовної літератури.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаної літератури, що нараховує 75 позицій, та додатків. Повний обсяг наукової праці – 79 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ГЕНДЕРУ У ЛІНГВІСТИЦІ

1.1 Поняття гендеру, ідентичності та гендерної ідентичності

Поняття «гендер» увійшло до сучасної лінгвістики у середині ХХ століття для позначення соціальних та культурних ролей під впливом феміністичних і соціологічних рухів. Введення дефініції було зумовлено необхідністю підкреслити різницю між біологічною статтю та суспільними ролями чоловіка й жінки.

Проблеми гендеру та гендерної ідентичності є одними з основних категорій, філософським, психологічним та соціальним аспектам якої присвячені праці таких вітчизняних вчених, як С. Іванченко, Т. Семашко, Е. Степанова, О. Ільїна, Т. Марценюк, М. Городнова, Н. Правдивець, Р. Айман, В. Орлов, Л. Кобелянська, О. Кікінеджи, Т. Єрмолаєва, В. Корольова та Т. Голованова. Зарубіжні науковці - Е. Фаусто-Стерлінг, З. Фрейд, Дж. Мані та Б. Хукс також досліджували дані поняття.

Існують різноманітні підходи для тлумачення поняття «гендер», оскільки воно є досить новим та складним, тому визначення даної дефініції можуть різнитися. Походження терміну простежується у латинській та давньофранцузькій мовах, де слова *genus* та *gendre* означали «тип» або «вид» та стосувалися граматичних категорій. Поняття «гендер» використовувалося для класифікації іменників і займенників на чоловічий, жіночий або середній рід на основі їхніх граматичних властивостей [53, с. 17]. Впродовж десятиліть під впливом зовнішніх чинників значення терміну «гендер» змінювалося, що призвело до сучасного розуміння гендеру як складної взаємодії між фізіологією та ідентичністю.

Введення терміну «гендер» як граматичного роду в лінгвістику англійської мови є дефініцією, яка з часом зазнала змін в даній галузі. Поняття «гендер» асоціюють із науковцями-лінгвістами, які вивчали різноманітні способи класифікації іменників за родами у мовах. Такі дослідження проводили вчені Ф. де

Соссюр, Ф. Бопп та А. Шлейхер, тим самим вони зробили внесок у розвиток ідей, пов'язаних із лінгвістичним гендером.

Наукові праці Ф. Боппа заклали основу для розвитку лінгвістики як науки. Окрім того, мовознавець є одним із основоположників порівняльно-історичного методу. У 1816 р. було опубліковано роботу вченого «Про систему дієвідмінювання санскритської мови у порівнянні з такою грецької, латинської, перської та германської мов», у якій він порівняв дієвідмінювання у вищезазначених мовах та визначив регулярні відповідники між коренями і закінченнями цих дієслів [28, с. 63]. Дослідження Ф. Боппа вплинули на розуміння історичного розвитку та класифікації мов на мовні сім'ї.

Відомий німецький лінгвіст А. Шлейхер також зробив значний внесок у порівняльне та історичне мовознавство. Він досліджував ідею лінгвістичного роду в системі індоєвропейських мов та ввів поняття «родовідного дерева» [28, с. 63-64]. Дослідження Ф. Боппа й А. Шлейхера хоча і мали вплив у галузі лінгвістики, але у них не приділено особливої уваги концепції статі в мові через те, що дискусії щодо роду виникли у наступні десятиліття.

Швейцарський лінгвіст Ф. де Соссюр вивчав структуру мову та семіотику. У книзі вченого «Курс загальної лінгвістики» (1916) досліджено концепцію структуралізму, яка зосереджувалася на вивченні мови як системи знаків та взаємозв'язків між ними [42]. Його ідеї вплинули на вивчення структури мови та сприяли розумінню граматичних категорій, таких як рід [20, с. 138-139].

Американський антрополог і лінгвіст Е. Сепір впродовж своєї наукової діяльності з'ясував різні аспекти мови та культури. Лінгвіст найбільше відомий своїми дослідженнями мовного розмаїття та гіпотезою Сепіра-Уорфа, яка припускає, що мова, якою людина розмовляє, впливає на її сприйняття та розуміння світу. Робота сприяла розвитку лінгвістичної антропології та розумінню взаємозв'язку між мовою та культурою й вплинула на подальше вивчення гендерної мови [20, с. 257-258]. Дослідження вчених-лінгвістів Ф. Боппа, А. Шлейхера, Ф. де Соссюра та Е. Сепіра стали підґрунтям для детального вивчення поняття «гендеру» та його ролі у мовознавстві.

Одним із перших науковців, який ретельно досліджував лінгвістичні гендерні категорії та їхній вплив на когнітивне розуміння світу – Дж. Лакофф. Вчений-когнітивіст вивчав, як мова та метафоричні вирази можуть формувати наше розуміння гендеру та пов'язаних із ним соціальних проблем. У його книзі «Жінки, вогонь і небезпечні речі» (1987 р.) простежено, як мови можуть зміцнювати гендерні стереотипи через лінгвістичні структури та як мова та категоризація впливають на концептуалізацію статі [68].

Дж. Лакофф стверджує, що мова та метафори відіграють значну роль у формуванні нашого сприйняття та розуміння гендеру, тому вживання особою мови, що містить метафори та певні лінгвістичні структури, може посилити або поставити під сумнів традиційні гендерні ролі, стереотипи та сформувані конкретні думки. Лінгвіст зазначає, що наприклад, метафора «*Men are from Mars, Women are from Venus*» здатна сформувати у суспільстві гендерні стереотипи, розглядаючи чоловіків та жінок, як принципово різних істот. До того ж, Дж. Лакофф виявив, що гендерно-маркована мова впливає на поведінку та думки людей. До прикладу, використання таких прикметників, як *aggressive* та *bossy* для позначення *впертих* та *наполегливих* жінок, сприяє формуванню гендерних стереотипів щодо жіночої статі. Тим часом використання під час обговорення теми влади таких метафор, як *up* та *down* для характеристики жінок та чоловіків, що означають *men rise to power* та *women are held down by societal norms* відповідно, впливають на формування хибної уяви про гендерні ролі [68].

Наукові розвідки Дж. Лакоффа наголошують на необхідності розуміння того, як когнітивні структури у мові можуть впливати на наше сприйняття статі та які можуть виникнути наслідки з точки зору гендерної рівності та соціальних норм. Його дослідження мали вплив у таких сферах, як лінгвістика, психологія та гендерні дослідження.

Підходи Дж. Лакоффа до визначення ролі гендеру у мові обґрунтовані тим, що розуміння статі втілюється у власному досвіді кожного індивіда та в тому, як він використовує свої думки та тіло для взаємодії із навколишнім світом. Водночас це ставить під сумнів ідею про те, що гендер є виключно соціальною структурою.

Лінгвіст також стверджує, що на політичний дискурс значно впливає формулювання гендерних питань. Правильне розуміння гендерних лінгвістичних нюансів є важливим для ефективної адвокації. Дж. Лакофф наполягає на руйнуванні гендерних стереотипів через мову та мовлення. На його думку, вживання небінарної мови допоможе зруйнувати жорсткі гендерні категорії [68].

Наукові розвідки Дж. Лакоффа про гендер виявили унікальну перспективу, яка поєднує когнітивні науки й лінгвістику, щоб з'ясувати, як мова та мислення особи взаємопов'язані з її уявленням про гендер та його роль.

Дослідження гендеру в мові продовжує розвиватися завдяки внеску багатьох лінгвістів і дослідників. Сьогодні він охоплює не лише граматичний рід, але й ширшу концепцію того, як мова відображає й впливає на суспільне й культурне сприйняття статі. Дослідники в галузі соціолінгвістики та гендерних досліджень зробили значний внесок у розуміння цієї складної теми.

Уперше термін гендер як «соціальна стать» був введений в науковий ужиток американським психоаналітиком Р. Столлером в його праці «Стать і гендер: про розвиток мужності та жіночності» (1968 р.) [41, с. 13]. Згідно з Великим тлумачним словником сучасної української мови В. Бусела гендер (від англ. *gender* - *рід, стать*) - це відмінність між жінками та чоловіками, що визначає їхню роль та поведінку в суспільстві і те, як ця поведінка сприймається [10, с. 230]. У словнику гендерних термінів запропоноване наступне тлумачення дефініції «гендер», яку визначають як соціально-рольову й культурну інтерпретацію моделей поведінки жінок та чоловіків [50, с. 40]. З позиції соціології гендер тлумачать як організовану модель соціальної взаємодії між жінками й чоловіками, що розкриває не тільки міжособистісне спілкування, але й окреслює соціальні відносини між ними в основних інститутах суспільства [7, с. 13].

Звернімося до біологічного підходу, згідно з яким гендер - це результат біологічних відмінностей між жінками та чоловіками, що позначаються на фізичних та психологічних особливостях [59]. Тим часом феміністський підхід визначає гендер як систему домінування, що побудована на статевих ролях та їх нерівності [60]. З позиції гендерної лінгвістики як наукового напрямку, що вивчає

мову та мовленнєву поведінку її носіїв за допомогою гендерних методів, гендер - це засіб, що відображає ролі, стереотипи та відмінності, пов'язані зі статтю у суспільстві [25]. Проаналізувавши різні підходи до трактування, зауважимо, що поняття «гендер» стосується визначених суспільством ролей, поведінки та очікувань щодо індивідів, пов'язаних із чоловічою чи жіночою приналежністю.

Дослідження поняття «гендеру» є одним із основних завдань мовознавців, щоб виявити й простежити методи організації у мові передачі інформації про навколишнє середовище. Його головною метою є класифікація іменників відповідно до категорії та роду, що впливають на узгодження прикметників, займенників і дієслів. Досить часто термін «граматичний рід» ототожнюють з терміном «біологічна стать». Однак, дане судження є помилковим. Граматичний рід може бути довільним та не співвідноситься зі статтю зважаючи на те, що не в усіх мовах існує рід іменників або пов'язані з ним лінгвістичні особливості.

Слід зазначити, що до появи поняття «гендеру» у лінгвістиці досить часто вживали термін «стать» [40, с. 167]. Поняття «стать» визначають як сукупність анатомічно-біологічних особливостей. У латинській мові «*sexus*» означало поділ живих істот на чоловічі та жіночі категорії. Як зазначено в Online Etymology Dictionary, то саме ця лексична одиниця, ймовірно, походить від індоєвропейського кореня «*sek-*», що означає «*різати*» або «*розділяти*» [71]. Мовознавиця Т. Семашко доводить, що різниця між «статтю» і «гендером» є досить значною, оскільки поняття «гендер» охоплює загальноприйняті суспільством ролі, поведінку, очікування та ідентичності для жінок та чоловіків. Тим часом термін «стать» стосується лише біологічних та фізіологічних характеристик, які відрізняють жінок й чоловіків [40, с. 168]. Тому у сучасному світі дискусії навколо вищевказаних понять почастишали, відображаючи зміни у соціумі та вказуючи на глибше розуміння розмаїття людського досвіду. Дані терміни залишаються центральними в таких галузях, як лінгвістика, антропологія, психологія та соціологія, а також у дискусіях, пов'язаних з правами людини, рівністю та соціальною справедливістю.

Вживання гендерно маркованих одиниць призводить до того, що певні іменники асоціюються з рисами та характеристиками на основі роду, присвоєному

в мові. Таким чином, це значно впливає на сприйняття людьми предметів та явищ та розглядається як спосіб створити більш сприятливе середовище для боротьби, які виникають через гендерно-марковану мову. Лінгвісти знаходяться у пошуках способів використання нейтральних форм, які не передбачають гендерних відмінностей.

Під час формування гендеру як конструкту суттєву роль відіграє гендерна ідентичність, тобто сприйняття людиною своєї статевої приналежності. Термін «гендерна ідентичність» є досить неоднозначним та складним для трактування, тому за досить довгий період часу були введені різноманітні підходи до його вивчення. Для з'ясування даної дефініції, потрібно насамперед уточнити поняття «ідентичність». У психології термін «ідентичність» вживають для позначення гармонійного функціонування особистості у соціумі та усвідомлення самототожності та власної істинності [39, с. 139]. Психолог З. Фрейд зазначав, що ідентифікація - це процес творення «Я - ідентичності». У своїх працях він запевняє, що перша ідентифікація стосується взаємовідносин дитини з її батьками та наслідкам цієї взаємодії, тому значний вплив на формування гендерної ідентифікації відіграють батько та мати [48]. Ідентичність сприймають як здатність адекватно сприймати себе, розуміти причетність до світу, володіти власним «Я», незважаючи на думки інших та вміти самостійно оцінювати та вирішувати завдання, які постають на кожному етапі життя [39, с. 142]. Сучасний світ вимагає від кожного індивіда бути здатним усвідомлювати й зберігати власну ідентичність та ефективно керувати емоціями залежно від ситуації.

Визначивши поняття «ідентичність», тепер можемо з'ясувати та детально дослідити термін «гендерна ідентичність». Першими, хто ввели даний термін у науковий обіг у 1955 р. були американські вчені Дж. Мані, Дж. Г. Хемпсон та Дж. Л. Хемпсон. Науковці використовували його у якості позначення внутрішнього відчуття людини, як жінки чи чоловіка. Вони зазначали, що вроджена стать не має впливу на те, як особистість ідентифікує себе, натомість має значення гендер людини, тобто спосіб виховання та як до неї ставиться суспільство. Таким чином вчені відокремлювали стать біологічну та соціальної [2, с. 124].

Розвиток концепції гендерної ідентифікації є динамічним процесом, який відповідає еволюції суспільних норм. Все частіше гендер визначають як складову спектру, а не бінарної структури. Майбутнє концепції гендерної ідентифікації, ймовірно, передбачатиме подальший прогрес у плані правового захисту, медичного обслуговування та сприйняття суспільством.

Освітні програми та ініціативи, спрямовані на підвищення обізнаності щодо гендеру та гендерної ідентичності. Гендерне виховання сприяє створенню сприятливого освітнього середовища, де кожен учень може розвиватися, відчувати себе повноцінною особистістю, незалежно від їхньої статі та гендерної ідентичності. Мета гендерного підходу полягає у створенні безпечного, справедливого та інклюзивного навчального середовища для всіх здобувачів освіти. Також до ключових цілей гендерного виховання відносять сприяння гендерній рівності в освітньому процесі. Це цілеспрямований процес руйнування гендерних стереотипів, та гендерної нерівності у навчальних закладах. Він спрямований на створення сприятливого середовища, де учні, незалежно від їхньої гендерної ідентичності, мають рівні можливості та підтримку для академічного зростання [3, с. 8].

Розвиток гендерної концепції у вихованні спрямований на розширення можливостей школярів за допомогою виховання стійкого почуття власної ідентичності та самовираження. Це заохочує їх критично мислити, ставити під сумнів гендерні норми та розвивати власну впевненість. Учнівська молодь повинна знищити традиційні гендерні стереотипи, які існують у суспільстві, тому одне із завдань гендерного виховання - це надати можливість критично досліджувати інформацію та не зважати на очікування суспільства й культурні норми, пов'язані з біологічною статтю. Розуміючи гендерні стереотипи, учні вчаться будувати шанобливі стосунки з іншими. Внаслідок чого вони цінують думки один одного, що призводить до більш позитивної взаємодії та зменшення кількості гендерних стереотипів. Окрім того, випускники закладів загальної середньої освіти відчуватимуть себе більш впевненими під час вибору професії, традиційно

пов'язаної з іншою статтю, що веде до більш різноманітної робочої сили в майбутньому та руйнує гендерні професійні бар'єри [3, с. 9-10].

Гендерне виховання надає змогу школярам вивчити питання соціальної справедливості, а також взаємодіяти з іншими соціальними ідентичностями, що позитивно впливає на психічне здоров'я шляхом зменшення негативних наслідків гендерних очікувань та стереотипів. Учні мають змогу сприйняти свою унікальність, що веде до покращення емоційного благополуччя [3, с. 11].

Прихід квір-теорії у науковий обіг суттєво вплинув на перегляд та переосмислення змісту понять «гендер» та «гендерна ідентичність». Квір-теорія як наука дає пояснення різним видам сексуальності та гендерної ідентичності, які відмінні від конвенційно прийнятих. Квір-практики сформували умови для критичного осмислення гендеру як методу засвоєння усталених суспільством норм, які створюють особистість як суб'єкта у гендерному відношенні. Таким чином, даний науковий напрям спрямовує свої зусилля на продукування нового, тим самим змінюючи, загальноприйняті погляди на гендер, який починає трактуватись як мінлива властивість [53].

Зважаючи на те, що гендерні ролі жінки й чоловіка є соціально створеними, тож вони також могли б бути деконструйованими. Дану думку у своїх працях висловлює філософ Дж. Батлер та водночас формує «теорію гендерної перформативності», згідно якої гендер – це лише результат сприйняття особистості суспільством та наслідок чисельних перформативних дій та закріплюються неодноразовим повторенням. Іншими словами, не існує істинних відмінностей між жінками й чоловіками у природі, а тому гендер є штучно створеним артефактом, що жодним чином не пов'язаний з біологічною статтю [53].

Поняття «гендер» у його сьогоденішньому розумінні, що стосується ролей, поведінки та ідентичності, пов'язаних із чоловічою чи жіночою приналежністю, формувалося поступово протягом століть, у той час коли людство досліджувало питання ідентичності, статі, соціальних ролей і рівності.

1.2 Соціально-психологічні особливості прояву гендерно-обумовленої поведінки

На прояв гендерно-обумовленої поведінки впливає низка факторів, зокрема освіта, виховання, мас-медіа, соціум та особистий досвід. У результаті безперервного розвитку суспільства та здатністю ним сприймати різноманітність, розуміння гендерної поведінки стає дедалі конкретнішим. Гендер вже не вважається лише чимось суто бінарним (чоловічий/ жіночий) - особистість може ідентифікувати себе як гендерквірт, трансгендер, небінарний тощо. Людство отримало право ідентифікувати себе, незважаючи на біологічну стать, а отже поведінка може відображати їхню справжню гендерну ідентичність, всупереч очікуванням суспільства [53].

Уточнення інтерпретацій поняття «гендерно-обумовлена поведінка» допомагає краще зрозуміти його значення, оскільки не існує однозначного тлумачення через його складність. Для з'ясування даного терміну, слід дослідити дефініцію «поведінка». Згідно з Великим тлумачним словником сучасної української мови В. Бусела, поведінка - це сукупність певних дій та вчинків особистості; знання установлених правил та вміння поводити себе згідно них [10, с. 992]. Психолог Л. Орбан-Лембрик трактує поняття «поведінка» з позиції соціальної психології, як взаємодією двох колективних або індивідуальних суб'єктів через певні інтереси, цінності, усталені суспільством норми, персональні мотиви й наміри [36, с. 87].

Отже, поведінка - це сукупність дій та вчинків, певна форма спілкування особистості, що може зазнавати змін залежно від різноманітних ситуацій. Вона формується під впливом біологічних, соціальних і культурних факторів.

Дефініцію «гендерна поведінка» досліджували такі українські науковці, як С. Костю, А. Федоренко, О. Петриченко, М. Марценюк, Ю. Нікітенко, О. Демчина, О. Лисенко, а також зарубіжні вчені – Дж. Батлер, С. Бем, Е. Фаусто-Стерлінг, М. Кімел, К. Фаннел та Р. Коннелл.

Історія формування та подальшого розвитку гендерної поведінки розпочалася ще у стародавніх суспільствах. У ті часи існували чітко визначені гендерні ролі жінки й чоловіка, які визначалися суспільством згідно біологічної статі. Жінки виконували домашні справи та виховували дітей, натомість чоловіки були зобов'язані забезпечувати свої сім'ї [65].

В епоху Середньовіччя гендерні ролі дещо зазнали змін. Тому впродовж XVII - XVIII ст. почали з'являтися жінки-громадські діячі, однією з яких була англійська письменниця Мері Волстонкрафт, яка писала книги про жіночу освіту та боролася за права жінок. У ті часи це означало кинути виклик традиційним гендерним ролям [65].

Значний прогрес у руйнуванні загальноприйнятих ролей, стереотипів та поведінки стався на початку XX ст., коли жінки отримали право голосу у деяких країнах, проте все ще спостерігався вплив усталених суспільством гендерних ролей у багатьох сферах діяльності. У наступні десятиліття значних обертів продовжував набирати феміністичний рух, тому проблема гендерно-обумовленої поведінки стала предметом дискусій на законодавчому рівні. У результаті, плідна праця громадських активістів та вчених сприяла тому, що у XXI ст. були зруйновані жорсткі гендерні норми та на даний момент спостерігається прогрес у розумінні гендеру як спектра [65].

Детально соціально-психологічні особливості прояву гендерно-обумовленої поведінки досліджувала соціолог Р. Коннелл, яка розробила соціальну теорію гендерних відносин та виявила, що гендер - це широкомасштабна соціальна структура не лише у питаннях особистої ідентичності [55]. Науковець М. Кімел доводить, що усталені очікування соціуму мають значний вплив на життя чоловіків [65]. Е. Фаусто-Стерлінг переконує, що існує складна взаємодія між культурою та біологією. У науковій праці «П'ять статей: чому чоловіка та жінки недостатньо», дослідниця підкреслює біологічне різноманіття людей та наголошує, що стать – це гнучкий континуум, який не можна жорстко обмежувати [61]. Як зазначає вчений Дж. Батлер гендер має вплив на гендерну перформативність. У результаті, гендерна поведінка формується під впливом повторюваних дій [53].

Спільними зусиллями багатьох дослідників була виявлена важливість гендерно-обумовленої поведінки та окреслені її суспільні наслідки. Для формування справедливого суспільства необхідно деконструювати традиційні норми та очікування.

Варто зазначити, що гендерно-обумовлена поведінка охоплює низку ролей та дій, які виконуються індивідуумами, на які мають вплив загальноприйняті суспільні норми, пов'язані з їх сприйнятою гендерною ідентичністю. Таким чином, прояв гендерної поведінки різниться залежно від народних та культурних особливостей. Соціально-психологічний прояв гендерно-обумовленої поведінки полягає у тому, як індивід поводить себе та які ролі виконує, пов'язані з його гендерною ідентичністю. До таких особливостей відносять вчинки, наміри, уподобання, манери та очікування соціуму, які узгоджуються із загальноприйнятими уявленнями про жінок та чоловіків. Окрім психолого-соціальних та біологічних аспектів, на стиль поведінки також впливає рівень сприйняття дій людини соціумом [11, с. 9-10].

До виявів гендерно-обумовленої поведінки особисті відносять вибір певного одягу, стиль та манера спілкування, інтереси та взаємодія з оточуючими людьми [11, с. 11]. Отож, вищезазначена поведінка жодним чином не пов'язана з біологічною статтю, що доводить існування різноманітного спектру гендерної ідентичності поза межами жіночої та чоловічої бінарності.

Виділяють наступні аспекти гендерно-обумовленої поведінки – соціалізація, різноманітність, репрезентація мас-медіа та гендерні ролі [11, с. 11].

Гендерну соціалізацію тлумачать як процес усвідомлення своєї гендерної приналежності через суспільні очікування та ролі, пов'язані з уявною статтю особистості. Таким чином, відбувається формування гендерної поведінки. Дівчаток з раннього віку заохочують грати в ігри, пов'язані з веденням домашнього господарства та вихованням дітей. Тим часом хлопчиків переконують у необхідності брати участь в активних видах спорту, мотивуючи це необхідністю бути сильними та мужніми [11, с. 12].

Поняття «гендерно-обумовлена поведінка» є досить багатозначним. Ідентифікуючи себе, до прикладу, небінарною або гендерквірною особистістю, людство тим самим кидає виклик усталеним гендерним стереотипам та розпочинає процес їх деконструкції [15, с. 36]. Це підкреслює різноманітність людського досвіду.

Засоби масової інформації мають значний вплив на формування уявлень у суспільстві про гендерну поведінку. Мас-медіа - це не тільки джерело інформування населення, але й потужний інструментарій впливу на свідомість з метою нав'язування певних ідей та думок, поглядів та цінностей. Позитивне представлення гендерної ідентичності може сприяти сприйняттю різних її проявів. Суттєву роль у формуванні уявлень про норми та правила поведінки осіб різної статі також відіграють суспільні очікування. Гендерні ролі не є сталими, а тому різняться залежно від періоду часу та народу [15, с. 39].

Зважаючи на те, що суспільство стає все більш обізнаним про складність гендеру, дискусії щодо гендерно-обумовленої поведінки почастишали. Людство виступає за можливість прийняття ширшого спектру гендерних проявів. Це включає визнання того, що кожна особистість має право автентично ідентифікувати себе, незважаючи на традиційно прийняті норми.

1.3 Мовна репрезентація гендерної ідентичності

Репрезентація статі в мові залежить від класифікації іменників, займенників та прикметників чоловічого, жіночого або середнього роду. У різних мовах різняться критерії щодо визначення роду іменників. Одні мови визначають граматичний рід на основі біологічних відмінностей між жінками й чоловіками, натомість інші не пов'язують рід іменника зі статтю.

Гендерна маркованість - це концепція в лінгвістиці, яка вказує на те, як мовні структури можуть виражати гендерні відмінності або відсутність таких відмінностей між чоловіками і жінками. Ця концепція досліджує, як мова відображає статеві ролі, ідентичності та відносини між статями. Мовні структури

можуть маркувати гендерні відмінності між жінками й чоловіками у мові [3, с. 4-5].

Гендерні маркери як мовні елементи, які вказують на стать або гендерну ідентичність індивіда у мовленні, можуть бути класифіковані залежно від їхнього впливу на мову та способу відображення гендерних відмінностей [31]. Гендерні маркери можна систематизувати на таких рівнях лінгвістичної структури як фонетичний, фонологічний, семантичний, морфологічний, граматичний та лінгвістичний.

Фонетичні гендерні маркери включають фонетичні ознаки мови, такі як голосні, приголосні, інтонація та ритм, що впливають на вимову слів та фраз і вказувати на гендерну ідентичність. Наприклад, акцент чи тон голосу може бути специфічним для певних гендерних ідентичностей. Вони також можуть містити особливості вимови або наголоси, які можуть бути пов'язані із статевими відмінностями [38].

Семантичні ознаки вказують на гендерну ідентичність через значення слів чи виразів. Деякі слова можуть мати асоціації із певними гендерами через їхню семантику. Наприклад, іменник «*leadership*» (керівництво) може сприйматися як більш семантично марковане чоловіками [32].

Лінгвістичні гендерні маркери включають в себе граматичні елементи мови, такі як займенники, іменники та дієслова, які можуть вказувати на гендерну ідентичність. Наприклад, використання різних форм займенників для жінок і чоловіків. На морфологічному рівні гендерні маркери включають структури слів та внутрішню будову мови. Деякі мови мають спеціальні морфеми або закінчення, які вказують на гендерну ідентичність [24].

Граматичні гендерні маркери - це граматичні елементи або правила в мові, які вказують на гендерну ідентичність (чоловічу, жіночу або іншу) особи чи предмета, до якого вони відносяться. Вони визначаються граматичним родом, який може відображати стать чи гендерну приналежність [38].

Іменники в англійській мові не мають граматичної категорії роду, але деякі частини мови можуть відображати гендерну ідентичність. До прикладу,

займенники *she, he* напряду вказують на стать індивіда. Використання займенників *they/them*, як звернення до однієї особи є гендерно нейтральною формою [24, с. 144]. Наприклад, гендерно-марковане речення - *each student should bring his or her textbook to class* може бути гендерно-нейтральним - *each student should bring their textbook to class*. *He is an engineer by profession* - гендерно-зabarвлене речення. *They are an engineer by profession* - гендерно-нейтральне.

Такі професійні терміни, як *postman/postwoman, chairman/chairwoman, policeman/policewoman, waiter/waitress* привертають увагу до жіночої або чоловічої статі працівника. Тим часом існують гендерно нейтральні відповідники спеціальностей в англійській мові - *postal carrier, chair, police officer/public safety officer, server* тощо [24, с. 145].

Порівняймо речення із гендерно-маркованою та нейтральною лексикою. Гендерно-маркована версія: *A chairman called the meeting to order. A waiter brought the menu to the table. This mailman delivers mail every morning*. Використавши гендерно-нейтральну лексику отримуємо наступні речення: *A chairperson called the meeting to order. A server brought the menu to the table. This mail carrier delivers mail every morning*.

Зазвичай під час привітання вживають гендерно-марковані форми *Mr* або *Mrs*, натомість гендерно-нейтральним є звернення *Mx*. Для уникнення зазначення статі групи людей в англійській мові замість *guys/girls* використовують наступні лексичні одиниці - *folks, people, everyone*. Називаючи членів родини, для підсилення акценту на їх біологічну стать у мові та мовленні користуються такою лексикою, як *mother, father, daughter, son*. Водночас існують в англійській мові їх гендерно нейтральні відповідники - *parent, child* [24, с. 145-146].

Гендерне відтворення в англійській мові включає в себе також вживання відповідних прикметників для опису чоловіків і жінок. До прикладу, прикметник *strong* здебільшого використовується для чоловічої статі, *graceful* - для жінок; прикметник *handsome* підкреслює привабливість чоловіків, *pretty* - вроду жінок [24, с. 147]. У стилістиці здебільшого для позначення жінок та чоловіків використовують такі стилістичні засоби, як метафора та порівняння. Ці мовні

засоби підкреслюють певні характеристики особи через перенесення на неї ознак на основі подібності або через зіставлення її з чимось. Варто зазначити, що тип перенесених ознак чи вибір певних асоціацій щодо жіночого та чоловічого образів дещо відрізняють через сформовані у суспільстві уявлення про гендерну ідентичність [68].

У сучасному світі спостерігається тенденція щодо використання нейтральної лексики та граматики, яка спрямована на уникнення припущень щодо гендеру. Таким чином виявляється повага до уподобань та вибору кожної особистості. Це призвело до зростання інтересу у наукових колах до дослідження гендерно інклюзивних термінів у мові та мовленні. Збільшення частки гендерно-нейтральної лексики допомагає створити більш шанобливе середовища для всіх, незалежно від їхньої гендерної приналежності [57].

Для успішної реалізації задуму щодо зменшення частки елементів, що вказують на гендерну ідентичність в англійській мові науковці пропонують такі способи:

- заохочення суспільства брати участь у опитуванні щодо необхідності введення гендерно-нейтральних одиниць мови;
- навчання осіб, що задіяні у виробництві медіа контенту вживати гендерно-нейтральну лексику у мовленні та забезпечувати репрезентацію різних гендерних ідентичностей;
- надання можливостей оскаржувати та коригувати гендерно-упереджену мову [57].

Введення та розвиток гендерно-інклюзивної мови – це постійний процес адаптації до нових реалій. Виховання культури поваги до різних гендерних ідентичностей сприяє більш справедливому та інклюзивному суспільству для всіх громадян. Гендерно-нейтральна мова - це важливий інструментарій для культивування загальної зміни в комунікації.

З розвитком мови виникають нові терміни, а існуючі набувають нових значень, щоб пристосуватись до нових поглядів на гендерну ідентичність. Посібники, що містять рекомендації щодо написання листів, есе, тощо все частіше

містять інформацію щодо використання гендерно-нейтрального стилю мови. Ці поради допомагають авторам уникнути можливих непорозумінь, які стосуються припущень щодо ролей, обов'язків та ідентичності [57].

Гендерно-нейтральна мова робить спілкування більш доступним для осіб, які не визначилися з ідентифікацією себе в бінарній системі. Окрім того, бренди, що використовують гендерно-нейтральну мову у рекламі, демонструють прихильність до різноманітних гендерних ідентичностей, тим самим залучаючи більшу кількість покупців. У громадських установах використання гендерно-нейтральної лексики створює сприятливе середовище для усіх громадян [56, с. 377].

Педагоги також відіграють основну роль у формуванні у здобувачів освіти навичок щодо використання гендерно-інклюзивної мови. Вони можуть моделювати інклюзивну мову та заохочувати учнів робити те саме, створюючи середовище, де усі учасники навчального процесу відчують свою цінність. Засоби масової інформації, що використовують гендерно-нейтральну мову позитивно впливають на суспільне сприйняття гендерних ідентичностей [57].

Науковці усе частіше наголошують у дослідженнях на необхідності використання інклюзивної мови. Впровадження гендерно-інклюзивної мови сприяє розвитку толерантності у суспільстві, де кожна особистість поважається та цінується. Гендерно-нейтральна мова є важливим кроком до усунення системної нерівності та створення світу, де індивід може виражати себе автентично.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Отже, з'ясування дефініцій «гендер», «ідентичність», «гендерна ідентичність» з позиції гендерної лінгвістики, психології, соціології, біологічного та феміністичного підходів вказує на широкий спектр факторів, які впливають на визначення цих термінів. Слід розмежовувати поняття «гендер» та «стать», оскільки перше охоплює загальноприйнятні ролі, очікування, поведінку, самовираження чоловіків та жінок у соціумі, тоді як стать - це наявність фізіологічних та біологічних відмінностей між ними.

Визначено, що у процесі формування гендеру як конструкту основну роль відіграє особистісне сприйняття гендерної приналежності, тобто гендерна ідентичність. Вроджена біологічна стать може відрізнитися від ідентифікації особистості, тому відокремлюють стать біологічну та соціальну. Внаслідок чого, спостерігається тенденція до впровадження гендерно-нейтральної мови в усіх сферах життя. Це стосується впровадження небінарних маркерів в офіційних документах, введення в англійську мову нейтральних іменників, займенників, прикметників та звертань.

Простежено, що через отримання людством можливості ідентифікувати себе, незважаючи на біологічну стать, поведінка індивіда може відображати його гендерну ідентичність. На гендерно-обумовлену поведінку впливають як і біологічні та психолого-соціальні аспекти, так і рівень сприйняття стилю поведінки соціумом. Варто зазначити, що гендерно-обумовлена поведінка жодним чином не пов'язана зі статтю, що вказує на існування ідентифікації за межами чоловічої та жіночої бінарності.

Гендерна маркованість мови окреслює гендерні ролі, ідентичності та взаємозв'язки між біологічними статями у мові. Її визначають на наступних рівнях лінгвістичної структури: граматичний, фонетичний, фонологічний, семантичний морфологічний та лексичний. Іменники в англійській мові не мають граматичної категорії роду, але такі частини мови, як займенник, іменник, прикметник та звертання можуть містити певне гендерне забарвлення. У стилістиці англійської

мови здебільшого простежується гендерна ідентифікація через вживання таких стилістичних засобів, як метафора та порівняння. Використання цих мовних одиниць впливає на формування уявлень щодо гендерної ідентичності.

Сучасний світ вимагає створення шанобливого та інклюзивного середовища для усіх осіб. Введення гендерно-інклюзивної мови робить спілкування більш доступним для тих, хто не визначився зі своєю ідентифікацією в бінарній системі. Тому питання формування культури поваги до різних гендерних ідентичностей у суспільстві спонукає науковців до пошуку способів, які сприятимуть зменшенню кількості гендерно-маркованих одиниць в англійській мові.

РОЗДІЛ 2

МОВНІ ЗАСОБИ ВІДОБРАЖЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ (НА МАТЕРІАЛУ РОМАНУ ЕЛІЗАБЕТ ГІЛБЕРТ «МІСТО ДІВЧАТ»)

2.1 Творчість Елізабет Гілберт у контексті сучасного жіночого роману

Література надає змогу читачам поміркувати над власним життям, досвідом й минулим. Це платформа, що є допоміжним засобом для вирішення складних суспільних питань та спонукає до дискусій на важливі теми. До того ж, вона не залишає осторонь тему гендеру та відповідно досить часто кидає виклик гендерним стереотипам, таким чином сприяючи більш інклюзивному розумінню гендерної ідентичності особистості. Найчастіше гендерна проблематика виявляється в жіночих романах, що окреслюють жінку, її життєві труднощі та роль у суспільстві різноманітними художніми засобами.

В літературознавстві термін «жіночий роман» позначають як твір, що написаний жінкою, про жінку та для жінки. Якщо перша умова є обов'язковою, то інші дві - факультативні [25]. Жіночий роман окреслює жіночі цінності, проблеми, виклики, специфіку жіночого світосприйняття та досвід автора-жінки [35, с. 22].

Засновницею жіночого роману в англomовній літературі вважають Джейн Остін, завдяки детальному опису внутрішнього світу та переживань жінок у своїх творах. Найвидатнішою працею авторки є роман «Гордість і упередження» («Pride and Prejudice», 1813 р.). У романі ведеться оповідь про вольову 21-річну дівчину Елізабет Беннет та її відмову відповідати гендерним нормам свого часу. Вона вирішує вийти заміж за обранця, якого кохає, а не керуватися лише соціальним статусом чоловіка як це було утверджено у XIX ст. Цим вчинком дівчина кидає виклик традиційним гендерним ролям та очікуванням суспільства щодо жінок того періоду [37, с. 362].

У романі «Гордість і упередження» Дж. Остін окреслює проблеми, які виникали через гендерну політику епохи Регентства в Англії (1811-1820 рр.). Це зокрема:

- проблема шлюбу й соціального статусу (зображення тиску суспільства на молодих дівчат щодо заміжжя із заможним та перспективним чоловіком, сестри Беннет зобов'язані були укласти шлюби із багатими обранцями, щоб уникнути фінансового краху своєї сім'ї);
- проблема класової структури суспільства (поділ суспільства на соціальні класи й більш ліберальне ставлення до осіб із вищого класу);
- проблема взаємовідносин сім'ї (панування складних відносин між дітьми та батьками через те, що останні насаджували своє бачення та думки всупереч своїм дочкам);
- проблема гендерних ролей (на початку ХІХ ст. жінки були обмежені у праві вибору та були змушені відповідати встановленим гендерним ролям та очікуванням суспільства, відмова Елізабет Беннет відповідати традиційним гендерним уявленням - це виклик очікуванням соціуму, у якому вона проживала);
- проблема упередження та гордості (центральна проблема роману - однойменна назва роману, хибні початкові судження героїв один про одного створюють перешкоди для розвитку їхніх романтичних стосунків) [44].

Отже, «Гордість і упередження» - це водночас романтичний й соціальний роман, у якому окреслено такі проблеми як поділ суспільства на соціальні класи, обмежені права, можливості й традиційні гендерні ролі жінок на початку ХІХ ст. У романі також наголошено про вирішальну роль статі та фінансового становища у визначенні долі кожної людини. Дж. Остін зобразила реалістичних жіночих персонажей, які виділялися серед інших героїв своєю індивідуальністю, кмітливістю, мужністю та інтелектом та завдяки цим рисам характеру змогли кинути виклик гендерно упередженому суспільству, що допомогло створити щасливе життя. До того ж, головні героїні не лише борються за своє кохання, але й шукають шляхи самореалізації та пізнання свого духовного світу. У романі романтика переплітається з гострими феміністичними темами.

Внесок Дж. Остін у становлення та розвиток жіночого роману є досить вагомим. Новаторське зображення авторки незалежних, вольових та розумних жінок, які ведуть боротьбу за своє право на щастя всупереч традиційним нормам залишили значний слід в літературі.

Розвиток образу «нової жінки» продовжується у творчості таких видатних письменниць, як Шарлотти Перкінс Гілмен, Вірджинії Вульф та Шарлотти Бронте.

Ш. Перкінс Гілмен - американська письменниця, феміністка та реформаторка. Вона піддавала критиці примусові шлюби, боролася за впровадження виборчого права для жінок та виступала проти традиційної ролі жінки лише як хатньої робітниці. Найвидатніша праця письменниці - оповідання «Жовті шпалери» («The Yellow Wallpaper», 1892 р.), яке авторка написала після тривалої боротьби із післяпологовою депресією [57].

Письменниця представила «Жовті шпалери» у формі щоденника. Оповідач - жінка, яка веде важку боротьбу із незрозумілим психічним розладом, який погіршується впродовж твору. Вона ув'язнена у кімнаті із жовтими шпалерами та їй залишається лише одне - захоплюватися складним візерунком на них. Таким чином, сюжет роману підкреслює проблеми, пов'язані із гендерною упередженістю, зокрема із повним контролем над жінками. Ув'язнення головної героїні у кімнаті та її нездатність приймати рішення щодо власного здоров'я окреслюють обмежену свободу та залежність жінок від чоловіків наприкінці XIX ст. [57].

Чоловік оповідачки - лікар, він добра людина, але водночас бажає весь час контролювати свою дружину. Він зневажає психічні переживання жінок, пов'язуючи їх з істерією, що вважалася притаманною всім жінкам у той період часу. Оповідання «Жовті шпалери» - критика лікування жіночого ментального здоров'я лише відпочинком. Водночас твір містить заклик жінок до боротьби за свою незалежність та гендерну ідентичність у патріархальному суспільстві [56].

Розвиток концепції «сучасної жінки» продовжує видатна англійська письменниця Ш. Бронте. У найвизначнішому творчому доборобку авторки романі

«Джейн Ейр» («Jane Eyre», 1847 р.) зображені жіночі персонажі зі стійким характером, які наважилися кинути виклик гендерним стереотипам ХІХ ст. [9].

Головна героїня роману - Джейн Ейр, розумна й рішуча молода жінка, яка вела боротьбу за свої гендерну ідентичність та права, незважаючи на обмеження, які були накладені на жінок у ХІХ ст. Чоловічі образи у романі - це особистості, які керуються лише своїми амбіціями та гендерними стереотипами [32, с. 93].

У романі авторка заглиблює читача у внутрішнє життя та переживання героїнь роману «Джейн Ейр», надаючи змогу проаналізувати їхні думки, емоції та поведінку. Окрім того, у творі окреслені головні проблеми ХІХ ст., які жінки намагалися побороти, це зокрема гендерні обмеження, проблема поділу суспільства на класи, обмеження вибору та кар'єрного зростання жінок [32, с. 94]. Це свідчить про те, що майбутнє життя жінок було визначене ще з дитинства.

Теми та персонажі романів Ш. Бронте значно вплинули на розвиток жіночого роману, зокрема в феміністичній літературі. Дослідження жіночої ідентичності та зображення образу «нової жінки», якій притаманна боротьба за гендерну рівність та самореалізацію допомогло вдосконалити «жіночий роман» та стало поштовхом для наступних поколінь письменників надалі досліджувати цю тематику у своїх творчих доробках.

Головна тематика романів британської письменниці Вірджинії Вульф - це дослідження проблем, пов'язаних із гендером, ідентичністю та вплив суспільних норм на свідомість особистості.

Роман «Місіс Деллоуей» («Mrs. Dalloway», 1925 р.) В. Вульф зображує події, що відбувалися в Лондоні після Першої світової війни, коли все ще домінували традиційні гендерні ролі у суспільстві. У творі авторка глибоко вивчає внутрішній світ головної героїні, яка походить з вищого класу, Клариси Деллоуей. Впродовж розповіді жінка веде боротьбу із покладеною на неї суспільством роллю дружини та господині, таким чином авторка підкреслює обмеження, які стосувалися жінок. Метод «потoku свідомості» В. Вульф надає змогу поринути у думки, роздуми та переживання персонажів. Головні героїні роману «Місіс Деллоуей» відчують

себе ізольованими від зовнішнього світу, що наголошує про емоційну складність їхнього життя [14].

Ключову роль у романі відіграють спогади Клариси про тісну дружбу з Саллі Сетон - дівчину, у яку вона була закохана в молодості. Хоча В. Вульф не занурюється в тематику сексуальної орієнтації, але таким чином вона відображає сильні емоційні зв'язки між жінками. Завдяки паралельним сюжетним лініям - життя Місіс Деллоуей та ветерана війни Септімуса Воррена Сміта, який потерпає від галюцинацій, окреслено проблеми, з якими стикаються люди різної статі та соціального походження в післявоєнному суспільстві, а також вплив їхніх внутрішніх світів на почуття ідентичності [14].

Детальне дослідження складності проблеми самовизначення людини у романах В. Вульф - вагомий внесок у розвиток жіночого роману. Унікальний стиль оповіді письменниці, який характеризується внутрішніми монологами та використання методу «потoku свідомості» допомагає глибше зануритися у внутрішній світ персонажів.

Американська письменниця Елізабет Гілберт розпочала свою творчу кар'єру у 90-х роках ХХ ст., у той час, коли концепція сучасного жіночого роману була визначена. Романи письменниці досліджують такі теми, як гендерні упередження та ролі, гендерна ідентичність, розширення прав й можливостей жінок, фемінізм та самопізнання.

У романі «Їсти, молитися, кохати» («Eat, Pray, Love», 2006 р.) письменниця описує свій шлях самопізнання й зцілення після складного розлучення. У книзі Гілберт Е. також зосереджена увага на проблемних питаннях, пов'язаних із усталеними гендерними ролями жінок у суспільстві та водночас авторка наголошує на необхідності здобуття жінками своєї незалежності. Таким чином письменниці вдалося передати реалістичний множинний образ жінки (жінка-жертва, жінка-психолог, жінка-мандрівник) [29, с. 292].

Для більш детального аналізу провідної теми та проблематики творів Е. Гілберт, звернімося до наступного твору письменниці «Відданий. Історія кохання» («Committed: A Love Story», 2010 р.), який є продовженням роману «Їсти, молитися,

кохати». Головна героїня Елізабет продовжує свій шлях до духовного самопізнання та водночас бореться з думками щодо одруження після попереднього болісного розлучення. Центр оповіді - особисті роздуми авторки та її внутрішня боротьба з концепцією шлюбу [63].

Феліпе - бразильський партнер головної героїні, він відіграє вирішальну роль в історії. Впродовж оповіді розповідається про труднощі, з якими стикаються закохані, тому що у них виникли проблеми зі складнощами імміграційного законодавства США.

Отже, письменниця окреслює у романі «Відданий. Історія кохання» окреслює такі проблеми:

- фемінізм (окреслення гендерних ролей жінки й чоловіка, суспільних наслідків шлюбу для жінок та наголошення на необхідності їх незалежності);
- глобальна перспектива (розгляд шлюбу у глобальному вимірі, спираючись на досвід пар з різних країн та відповідно культур);
- розширення прав та можливостей (наголошення на важливості особистої незалежності та права вибору, завдяки яким кожна особистість може будувати власні визначення кохання та шлюбу);
- збереження балансу між традиціями та сучасністю (головні герої є представниками різних культур, тому вони стикаються з протиріччям між традиційними очікуваннями та сучасними інтерпретаціями шлюбу) [63].

Роман «Відданий. Історія кохання» - це суміш особистих роздумів героїв та аналізу культури. Е. Гілберт пропонує відверте дослідження шлюбу, його наслідків та культурних очікувань.

Інший роман письменниці, який більш детально досліджує різноманітні аспекти гендерної ідентифікації у 40-х роках ХХ ст. в американському місті Нью-Йорк - це роман «Місто дівчат» («City of Girls», 2019 р.). Авторка веде оповідь про молоду жінку Вівіан Моріс, яка переїжджає до мегаполісу та розпочинає свою кар'єру у місцевому театрі. Життєвий шлях Вівіан - це аналіз внутрішнього світу, занурення у самосвідомість та усвідомлення власної гендерної ідентичності.

Проаналізувавши роман «Місто дівчат», зазначаємо, що у ньому висвітлено такі проблеми, як:

- гендерні ролі (детальний опис театральної індустрії, де традиційні гендерні ролі часто заперечувалися, водночас такі вольові жінки, як Вівіан Моріс можуть кинути виклик застарілим суспільним нормам і очікуванням);
- гендер як спектр (головні герої роману - жінки, що свідчить про те, що гендер слід розглядати як спектр, особливо у контексті гендерної ідентичності, а тому він не обмежується лише бінарністю);
- розширення прав жінок (опис періоду 1940-х років, коли жінки розпочали боротьбу за свої права у суспільстві);
- товариські стосунки між жінками (дружба Вівіан з іншими жінками у світі театру підтверджує міцність жіночої дружби та підтримки);
- відмінність поколінь (розрив поколінь щодо ставлення до гендерних ролей);
- вираження ідентичності через складні стосунки (опис непростих як романтичних, так і неромантичних зв'язків між персонажами, що пропонує різні приклади того, як люди орієнтуються та виражають свою ідентичність у цих стосунках);
- розкриття своєї сексуальності (розкриття теми нестандартних стосунків і свободи досліджувати власні бажання, ці теми переплітаються з обговоренням гендерних ролей та ідентичності) [62].

Роман «Місто дівчат» широко зображує жіночу ідентичність, розширення прав й можливостей та боротьбу з гендерними упередженнями щодо жінок, які існували у 1940-х роках в американському суспільстві.

2.2 Лексико-семантичні засоби актуалізації гендерної ідентичності у романі «Місто дівчат»

Вживання лексико-семантичних засобів актуалізації гендерної ідентичності у художньому творі відіграє значну роль у передачі суспільних норм й гендерних

упереджень та впливають на світосприйняття читача. Окрім того, лексико-семантичні одиниці досить часто окреслюють існуючі суспільні норми та очікування соціуму щодо гендерних ролей. Вони можуть як посилити, так і оскаржити ці норми, пропонуючи читачам поміркувати над думкою автора щодо гендерних питань.

В основі лексико-семантичних засобів, що відображають гендерну ідентичність, лежать такі самостійні частини мови, як іменник, займенник та прикметник. Кожен із лінгвістичних елементів сприяє формуванню певного образу літературних персонажів та впливає на зображення статі в оповіді [56].

Іменники, що відображають гендерну ідентичність можуть сформувати різні гендерні очікування щодо героїв твору та впливають на їх сприйняття. Тим часом займенники є допоміжними засобами для вираження або підтвердження особистої гендерної ідентичності. Використання гендерно-маркованих або нейтральних за статтю займенників окреслює ідентифікацію особистості. Окрім того, доречність вибору займенників впливає на перспективу оповіді. Розповідь від першої особи може глибше занурити читача у внутрішній світ персонажа та допомогти зрозуміти його внутрішню боротьбу з гендерною ідентичністю, упередженнями чи очікуваннями суспільства [56, с. 368].

Одночасне використання іменників, займенників та прикметників призводить до інтерсекційності, відображаючи те, як перетинаються різні аспекти ідентичності (стать, раса, клас) [56, с. 377]. Такий детальний опис дозволяє уникнути стереотипного уявлення про стать.

У культурному контексті гендерно-маркована мова відображає різні історичні періоди та суспільства, які можуть мати лінгвістичні маркери, пов'язані зі статтю. Це допомагає читачам зрозуміти тонкощі зображеної культури та сприяє збільшенню автентичності художнього твору. Лексико-семантичні засоби відображення гендерної ідентичності також зображують еволюцію мови та соціальні зміни. Динамічна природа мови дозволяє авторам детально окреслити зміну ставлення суспільства до статі. Вибір мови може відображати або стимулювати культурні зміни у сприйнятті гендерної ідентичності [56, с. 377-378].

Автори художніх творів використовують гендерні маркери у мові для підвищення обізнаності щодо гендерної ідентичності, що спонукає до критичного мислення читачів та розвиває тему гендеру. Таким чином роль лексико-семантичних одиниць для актуалізації гендерної ідентичності у художньому творі є багатогранною. Досконалий підбір лексичних одиниць та виразів розширює образи персонажів, забезпечуючи репрезентацію різноманітних гендерних ідентичностей.

У романі Е. Гілберт «Місто дівчат» гендерно-марковані іменники відіграють значну роль у формуванні образів головних героїв та водночас відображають суспільні очікування та норми щодо маскулінності та фемінності у 1940-х роках у США. Використання гендерно-маркованих іменників допомагає визначити та розрізнити персонажів щодо їх прихильності до суспільних норм або відхилення від них. Наприклад, героїню, яку письменниця у романі називає «showgirl» може сприйматися читачем як незалежна та вольова жінка.

Гендерно-марковані іменники сприяють формуванню атмосфери Нью-Йорка 1940-х років, окреслюючи моду, стиль життя та соціальну динаміку у той період часу. Вони більш яскраво зображують культурні очікування, гендерні ролі та суспільні обмеження, якими керуються герої. Таким чином у романі досліджені теми, пов'язані з гендерними ролями, суспільними очікуваннями, свободою та самовираженням особистості.

У романі нами було віднайдено гендерно-марковані іменники, що відносяться до професій. Деякі спеціальності традиційно асоціювалися у 1940-х роках тільки з одним із гендерів, таким чином утворюючи певні стереотипи.

Гендерно-марковані іменники, що позначають жіночі професії

Оригінал (англ.)	Переклад (укр.)
«So that’s why our gathering that night—held upstairs, in the living quarters of the Lily Playhouse—included not only me and Aunt Peg and her secretary, Olive, but also Gladys and Celia, the <i>showgirls</i> » [62, с. 34].	«Ось чому наше зібрання того вечора, яке відбулося нагорі, у житлових приміщеннях Lily Playhouse включало не лише мене, тітку Пег та її секретарку Олів, а й Гледіс і Селію та <i>танцівниць</i> » [62, с. 34].
«I had just enough sense to realize that if I wanted to move, I would need money, so I got my sewing machine out of its crate at last and set up shop as a <i>seamstress</i> in our guest bedroom» [62, с. 263].	«У мене було достатньо розуміння, щоб усвідомити, що якщо я захочу переїхати, мені знадобляться гроші, тож нарешті я дістала свою швейну машинку з ящика та створила магазин, як <i>швачка</i> в нашій кімнаті для гостей» [62, с. 263].
«Oh, I’m not an <i>actress</i> — I started to say, but Edna put her hand on my arm and whispered in my ear, as if we were dearest friends, It’s quite all right, Vivian» [62, с. 101].	«О, я не <i>акторка</i> — почала я говорити, але Една поклала свою руку на моє плече й прошепотіла мені на вухо, наче ми були найдорожчими друзями: «Все гаразд, Вівіан» [62, с. 101].
«There were some sentimental doe-eyed medievalists who were quite pretty, and some artistic girls with long and self-important hair, and some highbred <i>socialite types</i> with profiles like Italian greyhounds» [62, с. 14].	«Були деякі сентиментальні медієвісти з очима лані, які були досить симпатичними, і деякі артистичні дівчата з довгим і значущим волоссям, та породисті <i>світські левиці</i> з профілями, схожими на італійських хортів» [62, с. 14].

<p>«When Olive looked as though she were going to protest something, Peg shushed her: «Oh, Olive, don't play the <i>governess</i>» [62, с. 164].</p>	<p>«Коли Олів виглядала так, наче збиралася проти чогось протестувати, Пег Веліла замовчати їй: «О, Оліве, не грай <i>гувернантку</i>» [62, с. 164].</p>
<p>«The wrong hat makes me feel cross and oppressed. And there are so many wrong hats. But alas—<i>milliners</i> need to eat, too, I suppose» [62, с. 109].</p>	<p>«Невідповідний капелюх змушує мене почуватися злим і пригніченим. І там так багато неправильних капелюхів. Але, мабуть, <i>модисткам</i> теж потрібно їсти» [62, с. 109].</p>
<p>«In fact, let's be sure to keep the height down on all the <i>chorus girls</i>. Make them all match the girl we just picked» [62, с. 157].</p>	<p>«Насправді, давайте обов'язково збережемо висоту зросту всіх <i>хористок</i>. Зробіть так, щоб вони всі відповідали дівчині, яку ми щойно обрали» [62, с. 157].</p>
<p>«So I had gone to the most brightly lit place I could find, where a tired old <i>waitress</i> kept refilling my coffee cup without comment or complaint» [62, с. 181].</p>	<p>«Тож я пішла у найкраще освітлене місце, яке тільки змогла знайти, де втомлена стара <i>офіціантка</i> безперервно наповнювала мою чашку кави без коментарів чи скарг» [62, с. 181].</p>
<p>«No, everyone, listen to me. This is a different sort of <i>ingénue</i>. I don't want our <i>heroine</i> this time to be some little saucer-eyed orphan girl in a white dress» [62, с. 120].</p>	<p>«Ні, всі, послухайте мене. Це інший тип <i>наївної дівчини</i>. Я не хочу, щоб наша <i>героїня</i> цього разу була маленькою дівчинкою-сиротою з блюдцями в білій сукні» [62, с. 120].</p>
<p>«She was a good <i>businesswoman</i>, he said» [62, с. 353].</p>	<p>«Вона була хорошою <i>бізнесвумен</i>, він сказав» [62, с. 353].</p>

«She was our <i> anchoress</i> . She taught me whatever morality I possess» [62, с. 358].	«Вона була нашою <i>ведучою</i> . Вона навчила мене тієї моралі, якою я володію» [62, с. 358].
«Despite the picture I may be painting of myself in the 1950s as a cross-crossing, short-haired, solitary-dwelling <i> spinster</i> ...» [62, с. 310].	«Незважаючи на картину, можливо, я малюю себе в 1950-х роках у вигляді коротко стриженої, самотньої <i>старої дівчи</i> ...» [62, с. 310].
«Unpacking Edna’s trunks was a lesson in sartorial genius. I soon noticed that there was nothing haphazard about her clothing; it was all in keeping with a particular style that I might call «Little Lord Fauntleroy meets French salon <i> hostess</i> » [62, с. 107].	«Розпаковування валіз Едни було уроком модного генія. Незабаром я помітила, що в її одязі не було нічого випадкового; все це відповідало певному стилю, який я могла би назвати «Маленький лорд Фаунтлерой зустрічає французьку <i>господиню салону</i> » [62, с. 107].

Таблиця 2.2.2

Гендерно-марковані іменники, що позначають чоловічі професії

<i> Оригінал (англ.)</i>	<i> Переклад (укр.)</i>
«Yes, Arthur, I plan for you to play the <i> policeman</i> who’s always trying to shut down the speakeasy, and who's in love with Edna’s character» [62, с. 120].	«Так, Артуре, я планую, щоб ти зіграв <i>полісмена</i> , який постійно намагається закрити підпільний бар і який закоханий у характер Едни» [62, с.120].
«He worked part time as a census taker and was a volunteer <i> fireman</i> » [62, с. 251].	«Він підробляв переписником і був добровольцем <i>пожежником</i> » [62, с. 251].

<p>«All he'd seen of Brooklyn were dirty streets and tenements, and the filthy docks of Red Hook, where his father worked in a <i>longshoreman's gang</i>» [62, с. 349].</p>	<p>«Усе, що він бачив у Брукліні — це брудні вулиці й багатоквартирні будинки, та брудні доки Ред Гука, де його батько працював у <i>бригаді портових вантажників</i>» [62, с. 349].</p>
<p>«I was trying not to smile. «Well, then, you should do something about it! Write a strongly worded letter to your <i>congressman</i>. Go talk to the president. Put this thing to an end» [62, с. 280].</p>	<p>«Я намагався не посміхатися. «Ну, тоді вам варто щось з цим зробити! Напишіть жорстко сформульований лист вашому <i>конгресмену</i>. Ідіть та поговоріть з президентом. Покладіть цьому кінець» [62, с. 280].</p>
<p>«Andrew Gustafson opened up the wonders of the Brooklyn Navy Yard for me. Bernard Whalen, Ricky Conte, and Joe and Lucy De Carlo helped me to understand the life of a Brooklyn <i>patrolman</i>» [62, с. 288].</p>	<p>«Ендрю Густафсон відкрив для мене чудеса Бруклінського флоту. Бернارد Вейлен, Рікі Конте, Джо та Люсі Де Карло допомогли мені зрозуміти життя <i>патрульного</i> Брукліна» [62, с. 288].</p>
<p>«I wondered how he'd ever managed to be a <i>carpenter</i> without accidentally sawing his arm off» [62, с. 173].</p>	<p>«Я здивувався, як йому вдалося бути <i>тесярем</i>, не відпилявши випадково руку» [62, с. 173].</p>
<p>«If you're asking me to kill the story, you can forget about it,» said Winchell. «It's news, and I'm a <i>newsman</i>. If it's true or interesting, I got no choice but to publish it» [62, с. 226].</p>	<p>«Якщо ви просите мене знищити цю історію, можете забути про це», — сказав Вінчелл. «Це новина, а я - <i>журналіст</i>. Якщо це правда чи цікава інформація, то мені нічого не залишається, як опублікувати це» [62, с. 226].</p>
<p>«Suddenly, Walter looked old. It could not have been easy, being a twenty-two-year-</p>	<p>«Раптом Уолтер став виглядати старим. Це не могло бути легко, будучи</p>

old elder <i>statesman</i> on his way to war. Trying to uphold his familial duties and his patriotic duties all at the same time» [62, с. 202].	двадцятидворічним старшим державним діячем на шляху до війни. Намагаючись водночас виконувати і сімейні, і патріотичні обов'язки» [62, с. 202].
«There were my parents, enduring the indignity of being photographed by a <i>tradesman</i> » [62, с. 26].	«Мої батьки терпіли зневагу, коли їх фотографував <i>купець</i> » [62, с. 26].
«He'd also been hired as the new <i>spokesman</i> and model for the Miles Tobacco Company («Why sweat, when you can smoke?»). So he had good money coming in now, for the first time in his life» [62, с. 198].	«Його також найняли новим пресекретарем і моделлю Miles Tobacco Company («Навіщо потіти, коли можна палити?»). Тож тепер у нього вперше в житті з'явилися хороші гроші» [62, с. 198].
«There were to be no refunds without receipts. And the <i>taxman</i> must always be paid first» [62, с. 52].	«Не було повернень без квитанцій. І податківцю завжди спочатку треба платити» [62, с. 52].

Елізабет Гілберт використовує у романі «Місто дівчат» гендерно-марковані прикметники з метою охарактеризувати героїв за статевою ознакою. Це сприяє зображенню персонажів у спосіб, що узгоджується з загальноприйнятими гендерними ролями, культурними традиціями та очікуваннями, поширеними під час подій у творі.

Прикметник як засіб актуалізації гендерної ідентичності, виражає ознаки персонажів, впливаючи на те, як читачі візуалізують та розуміють їхню гендерну ідентичність та створюючи емоційну складову тексту.

Гендерно-марковані прикметники можуть мати гендерні конотації, що відображають традиційні уявлення суспільства, пов'язані з певною біологічною статтю.

Для відображення гендерної ідентифікації жінки у романі використано прикметники, що підкреслюють жіночу красу, риси характеру та вказують на ролі, що традиційно пов'язані з жінками у контексті часу, у якому розгортаються події роману.

Таблиця 2.2.3

Прикметники, що позначають жіночі риси зовнішності та характеру

<i>Оригінал (англ.)</i>	<i>Переклад (укр.)</i>
«If you are a <i>pretty</i> young woman looking for trouble in a big city, it's not difficult to find» [62, с. 84].	«Якщо ти <i>гарна</i> молода жінка, яка шукає неприємностей у великому місті, то знайти їх неважко» [62, с. 84].
«Even if you're the most <i>beautiful</i> girl in the room right now, there are ten new beauties coming up behind you all the time-younger ones, fresher ones» [62, с. 134].	«Навіть якщо ти зараз <i>найкрасивіша</i> дівчина в кімнаті, за тобою постійно з'являються десять нових красунь — молодших, свіжіших» [62, с. 134].
«Oh, Peg, no,» said Olive. «Don't call Billy. Please, be <i>sensible</i> » [62, с. 118].	«О, Пег, ні, — сказала Олів. — Не дзвони Біллі. Будь ласка, будьте <i>розсудлива</i> » [62, с. 118].
«She [Edna] had on tailored dark gray trousers with a bit of flare at the bottom, and glossy black wingtip shoes, which almost looked like men's shoes except for the small, elegant, and very <i>feminine</i> heel» [62, с. 99].	«На ній були пошиті темно-сірі штани з кльошем внизу та глянцеві чорні туфлі, які були майже схожі на чоловічі, за винятком маленького, елегантного та дуже <i>жіночого</i> каблука» [62, с. 99].
«This one was too <i>effeminate</i> («We already have one boy in the show who looks like a girl»)» [62, 158].	«Ось цей був занадто <i>жіночим</i> («У нас уже є один хлопець у шоу, який схожий на дівчину»)» [62, с. 158].

«She [Edna] was pale, but she didn't seem weak or <i>delicate</i> . And she was awfully <i>dainty</i> : - with the tiniest shoulders and a slender frame but she didn't look fragile» [62, с. 102].	«Вона була бліда, але не здавалася слабкою чи <i>тендітною</i> . І була вона страшенно <i>витончена</i> : - з найменшими плечима і стрункою статурою, але вона не виглядала тендітною» [62, с. 102].
«Her Mrs. Alabaster was humorous, she was <i>charming</i> , she was relaxed» [62, с. 237].	«Вона Місіс Алабастер була з почуттям гумору, вона була чарівною, вона була розслабленою» [62, с. 237].

Гендерно-марковані прикметники, що позначають чоловічу стать у романі «Місто дівчат» включають лексичні одиниці, що підкреслюють мужність, рішучість, привабливість та суспільну роль чоловіків у 1940-х роках. Вони також відображають упередження щодо поведінки чоловіків та їх взаємодії із жінками.

Таблиця 2.2.4

Прикметники, що позначають чоловічі риси зовнішності та характеру

Оригінал (англ.)	Переклад (укр.)
«We were tall women, but Arthur was a large and <i>athletic</i> man - and he easily got the two of us in quite a strong clasp» [62, с. 212].	«Ми були високі жінки, але Артур був великим та <i>спортивним</i> чоловіком та він легко втягнув нас двох у досить міцну застібку» [62, с.212].
«She was producing a revue in the West End when she met her future husband, Billy Buell - a <i>handsome</i> and <i>dashing</i> American military officer who had also decided to stay in London after the war to pursue a career in the theater» [62, с. 23].	«Вона виготовляла ревію у Вест-Енді, коли зустріла свого майбутнього чоловіка, Біллі Буелла - <i>красивого</i> та <i>жвавого</i> американського військового офіцера, який також вирішив залишитися в Лондоні після війни, щоб продовжити кар'єру в театрі» [62, с. 23].

«We got our picture taken with a <i>strong man</i> » [62, с. 82].	«Ми отримали наше фото, зроблене <i>сильним</i> чоловіком» [62, с. 82].
«I wanted to tell him that he was <i>heroic, strong, and brave</i> and that Tom Denno and the rest of the 704 Club were wrong. But I knew this wouldn't work» [62, с. 367].	«Я хотіла сказати йому, що він <i>героїчний, сильний та хоробрий</i> , і що Том Денно та решта Клубу 704 помилялися. Але я знала, що це не спрацює» [62, с. 367].
«His words were <i>noble</i> but his face said: Somehow I will learn to bear this repugnant hunk of awfulness» [62, с. 257].	«Його слова були <i>благородними</i> , але його обличчя говорило: якось я навчуся терпіти цей огидний шматок жахливості» [62, с. 257].
«He was wealthy and <i>powerful</i> , and he looked wealthy and <i>powerful</i> » [62, с. 225].	«Він був багатим та <i>могутнім</i> , і він виглядав багато та <i>могутньо</i> » [62, с. 225].

Дослідження гендерно-маркованих іменників та прикметників, що відображають жіночу та чоловічу ідентичність допомогло простежити те як змінюється гендерне забарвлення образу героїв залежно від обраних лексичних одиниць.

2.3 Лінгвостилістичні засоби реалізації гендерної ідентичності у романі «Місто дівчат»

У художній літературі використання авторами лінгвостилістичних засобів відіграє значну роль у зображенні складності гендерної ідентичності й гендерних ролей персонажів. Вибір відповідного стилю та лексики впливає на формування сприйняття статі.

Функції лінгвостилістичних засобів є наступними:

- виразність (надання ідеям, намірам й переживанням літературних героїв певних стилістичних відтінків);

- двозначність (неоднозначність тексту сприяє глибшому аналізу прочитаного);
- створення певного тону та атмосфери (стилістика тексту та лінгвостилістичні засоби визначають загальну емоційність та атмосферу твору);
- інноваційність та оригінальність (можливість створювати інноваційні та оригінальні твори, які розширюють межі традиційного оповідання);
- культурний та історичний контекст (окреслення духу конкретної історичної епохи, суспільних норм, звичаїв, культурних нюансів, що надає літературному твору автентичності);
- підсилення зацікавленості (добір певних лінгвостилістичних засобів сприяє підвищенню інтересу у читачів) [18, с. 15-16].

Для позначення образу жінки відповідно її гендерної ідентичності здебільшого автори використовують такі стилістичні засоби, як метафора, порівняння, паралелізм та повторення. За допомогою них можна чітко зобразити образ жінки. Інші стилістичні прийоми хоча й не здатні окреслити гендер, але можуть слугувати допоміжними засобами для опису думок, емоцій, ідей, поведінки, що ототожнюють з гендерними ролями та ідентичністю.

У контексті гендерної лінгвістики метафори відіграють значну роль у формуванні та відображенні суспільних установок, норм і очікувань, пов'язаних із статтю. Термін «метафора» (з грец. *meta* «через» і *phero* «нести») визначають як фігуру мови, яка передбачає порівняння однієї речі чи ідеї з іншою, щоб визначити подібність або провести аналогію між ними [70]; це мовне та мисленнєве явище, функція якого полягає у перенесенні властивостей одного предмета чи явища та його мовного знака на інший предмет чи явище [17].

Метафора слугує зв'язком між двома різними поняттями, досить часто для більш яскравої та переконливої передачі складних ідей, емоцій або асоціацій.

Метафора як лінгвістичний засіб у контексті гендерної лінгвістичної виконує наступні функції:

- підсилення усталених соціумом гендерних стереотипів. Наступні вирази, як «*she is a delicate flower*» (вона - ніжна квітка) або «*he is a real man*» (він - справжній чоловік) відповідно посилюють традиційні гендерні ролі та очікування;
- відображення культурних норм та цінностей, пов'язаних з гендером. Наприклад, вживання у мові таких лексичних одиниць, як «*goodman*» (хороший чоловік-господар) або «*man of the house*» (чоловік-господар будинку) закріплює панівне становище чоловіка у родині та господарстві. Тим часом метафора «*mother earth*» (матінка-земля) відтворює жінку у ролі матері, що закріплює гендерні ролі та обов'язки двох статей. У даному випадку метафори чітко зображують картину того, що означає бути чоловіком або жінкою;
- відображення гендерних проблем, притаманних різним статям. Метафору «*break the glass ceiling*» (пробивати скляну стелю) використовують для опису невидимого бар'єру, що заважає жінкам просуватися професійно зростати [75]. Щодо чоловіків застосовують наступну метафору - «*mansplaining*» («мужояснення»). Даний термін позначає сексистську манеру спілкування чоловіків із жінками, пояснюючи їм у спрощеній формі, ставлячи освіченість жінок під сумнів [74, с. 12-13].

Мова невпинно розвивається, тому метафори також зазнають змін, спричинених еволюцією суспільних норм та цінностях. Декілька десятиліть тому спостерігалася більша частка стереотипних метафоричних одиниць у англomовному художньому тексті, пов'язаних з певними ролями чоловіків та жінок у суспільстві. Однак, затвердження рівних можливостей для усіх гендерних ідентичностей сприяло розширенню різноманітності метафор.

Метафоричні позначення жіночого образу у гендерній лінгвістиці відображають суспільне ставлення, стереотипи та очікування щодо жінок, які різняться в різних культурах та історичних періодах.

Детальну класифікацію метафоричних одиниць, що окреслюють гендерну ідентичність, знаходимо у працях таких лінгвістів, як Г. Аслан та Дж. Лакофф. У наукових розвідках вчених зазначено, що усі метафори англійської мови, які відображають жіночу гендерну ідентичність поділяють таким чином:

- метафори природи (Nature Metaphors). *Fertile ground* (родючий ґрунт), *nurturing like a garden*, (турботлива, як сад), *rooted like a tree* (вкорінена, як дерево);
- побутові метафори (Domestic Metaphors). *The heart of the home* (серце дому), *the queen of the castle* (королева замку);
- метафори, що відображають характер та особистість (Metaphors of Character and Personality). *She's a heart of gold* (у неї золоте серце), *she's a tough nut to crack* (вона - міцний горішок), *she's a lighthouse of wisdom, guiding ships through life's turbulent waters* (вона маяк мудрості, який веде кораблі через турбулентні води життя);
- метафори, пов'язані із погодніми умовами (Weather Metaphors). *She's a ray of sunshine on a cloudy day* (вона - промінчик сонця у похмурий день), *her presence can calm the fiercest storms* (її присутність може заспокоїти найлютіший шторм);
- квіткові й ботанічні метафори (Floral and Botanical Metaphors). *Blossoming like a flower* (квітуча, як квітка), *as delicate as a rose* (тендітна, як троянда), *a garden of beauty* (сад краси), *like a sunflower, she shines bright* (вона сяє так яскраво, як соняшник), *she is a rose in full bloom* (вона - троянда у повному цвітінні);
- метафори, що відображають світ тварин (Animal Metaphors). *As sly as a fox* (хитра, як лисиця), *free as a bird* (вільна, як птах), *catty* (хитра, як кішка), *like a mother hen* (як мама-квочка), *adapting like a chameleon* (пристосована, як хамелеон);
- метафори сподівань (Metaphors of Hope). *She's a lifeline in a sea of despair* (вона - рятувальний круг у морі відчаю), *she's a breath of fresh air in a stifling world* (вона - ковток свіжого повітря у задушливому світі);
- метафори світла або темряви (Metaphors of Light or Darkness). *Radiant as the Sun* (сяюча, як сонце), *a ray of sunshine light of my life* (промінь сонця у моєму житті), *her smile lights up the room* (її посмішка освітлює кімнату), *she is beacon of hope* (вона - маяк надії), *in the shadow of her success* (у тіні її успіху), *she is mystery*

wrapped in darkness (вона - таємниця, оповита темрявою) *her heart is dark abyss* (її серце - це темне провалля);

- метафори всесвіту (Space Metaphors). *She's a shining star in the vast galaxy of life* (вона - сяюча зірка у величезній галактиці життя, *her dreams are as vast as the universe itself* (її думки такі ж величезні, як всесвіт);

- метафори, що позначають ювелірні вироби (Jewelry Metaphors). *She is gem* (вона - коштовний камінь), *she is precious as a pearl* (вона - дорогоцінна, як перлина), *her eyes like sapphires* (її очі, як сапфіри), *she is a rare jewel* (вона - рідкісний дорогоцінний камінь), *as valuable as fine jewelry* (така дорогоцінна, як хороший ювелірний виріб);

- метафори, пов'язані із морем (Sea Metaphors). *She is gentle as a breeze* (вона така ніжна, як морський бриз), *she is an ocean of emotions* (вона - океан емоцій), *she is a calm harbor in a storm* (вона - спокійна гавань під час шторму);

- метафори, що вказують на захист або силу (Metaphors of Protection or Strength). *She is a fearless warrior* (вона - безстрашний воїн), *she is a superwoman* (вона - супержінка), *she is a real-life wonder woman* (вона справжня диво-жінка), *her courage knows no bounds* (її хоробрість не знає меж), *she is a knight in shining armor* (вона - лицар у сяючих обладунках);

- літературні метафори (Literature Metaphors). *She is a storyteller* (вона - оповідачка), *chapter of my life* (розділ мого життя), *her life is an open book* (її життя - це розгорнута книга), *she is a page-turner* (вона, як захоплююча книга) [52; 68].

Ці метафори часто відображають суспільне ставлення, стереотипи та очікування щодо жінок, які можуть відрізнитися в різних культурах та історичних періодах.

Проаналізувавши текст роману «Місто дівчат» Е. Гілберт нами було віднайдено та класифіковано наступні метафоричні одиниці, які окреслюють гендерну ідентичність жінки.

Метафори, що відображають жіночу гендерну ідентичність

Оригінал (англ.)	Переклад (укр.)	Класифікація
« <i>Woman's youth is an irreplaceable treasure, and the only respectable thing to do with irreplaceable treasure is to waste it. So do the right thing with your youth, Vivian - squander it</i> » [62, с. 135].	«Молодість жінки - це незамінний скарб, і єдине, що варто робити з цим незамінним скарбом - це марнувати його. Отже, роби як вважаєш правильно зі своєю молодістю, Вівіан - марнуй її» [61, с. 135].	Метафора, що позначає ювелірний виріб (Jewelry Metaphor)
« <i>Celia Ray ... has been hiding her all these years - she is an iridescent minx</i> » [62, с. 187].	«Сілія Рей ... приховувала себе усі ці роки - вона переливчаста кокетка» [62, с. 187].	Метафора, що відображає характер та особистість (Metaphor of Character and Personality).
« <i>Edna is the best Shakespearean actress you'll ever meet</i> » [62, с. 104].	«Една - найкращою шекспірівська акторка, яку ти коли-небудь зустрінеш» [62, с. 104].	Літературна метафора (Literature Metaphor)
« <i>Peg's world ran on chaos and yet somehow it worked</i> » [62, с. 48].	«Світ Пег поринув у хаос і досі якимось чином це працювало» [62, с. 48].	Метафора, що відображає характер та особистість (Metaphor of Character and Personality).

«Olive's demeanor was as cold and impenetrable as a <i>fortress wall</i> » [62, с. 30].	«Поведінка Олів була холодною і непроникною, як <i>стіна фортеці</i> » [62, с. 30].	Метафора, що вказує на захист та силу (Metaphor of Protection and Strength)
«You know that Celia is a <i>shooting star</i> , dazzling and unpredictable, lighting up the night with her vivacity and charm» [62, с. 64].	«Ти знаєш, що Сілія - <i>падаюча зірка</i> , сліпуча й непередбачувана, що освітлює ніч своєю жвавистю й чарівністю» [62, с. 64].	Метафора світла (Metaphor of Light), Метафора всесвіту (Space Metaphor)
«Angela's presence is a <i>constant source of hope</i> » [62, с. 81].	«Присутність Ангели є <i>постійним джерелом надії</i> » [62, с. 81].	Метафора надії (Metaphor of Hope)

Метафоричні одиниці, що окреслюють образ чоловіка досить часто використовуються авторами англійських художніх текстів. Чоловічий образ зображують завдяки таким характеристикам, як розум, лідерство, відповідальність, хоробрість, рішучість тощо. Використання метафор для позначення образу чоловіка залежить від стилю автора, жанру та специфіки тексту. Крім того, вони є допоміжним засобом для створення більш живого та виразного образу персонажа через можливість читачів асоціювати героїв твору зі знайомими образами із реального життя.

Усі метафори, що позначають образ чоловіка в англійській літературі, у працях вчених Г. Аслана та Дж. Лакоффа класифіковано таким чином:

- метафори, що вказують на силу та впливовість (Strength and Power Metaphors). *He was a fortress of determination, unyielding in his beliefs* (він був фортецею рішучості, непохитним у своїх переконаннях), *he stood tall like an oak tree, providing shelter to those around him* (він стояв високий, як дуб, забезпечуючи

таким чином притулок оточуючим), *his resolve was as unbreakable as the walls of a fortress* (його рішучість була непорушною, як стіни фортеці);

- метафори лідерства та домінування (Leadership and Dominance Metaphors). *He led his team like a lion guiding his pride through the wilderness* (він вів свою команду, як лев, який несе свою гордість через пустелю), *he was the captain steering the ship through turbulent seas* (він був капітаном, який керував кораблем у бурхливому морі), *his presence commanded the room, a king among men* (його присутність керувала кімнатою, він - король серед людей);

- метафори захисника (Protector Metaphors). *He was the shield protecting his family from life's storms* (він був щитом, який захищав свою родину від життєвих штормів), *like a sturdy oak, he provided shade and security to those in need* (подібно до міцного дуба, він забезпечував тінь і безпеку нужденним), *his support was a lighthouse guiding others through the darkness* (його опорою був маяк, який вів інших скрізь темряву);

- метафори, що відображають сяйво та привабливість (Radiance and Allure Metaphors). *He was a magnetic presence in the room, drawing everyone to his charm like a moth to a flame* (його присутність була ніби магнітом, який притягував всіх своєю чарівністю, як комах до полум'я), *his charisma was a shining beacon, captivating all with its brilliance and charm* (його харизма була як сяючий маяк, захоплюючи всіх своїм блиском та чарівністю);

- метафори воїнів (Warrior Metaphors). *He fought through life's battles like a valiant knight defending his kingdom* (він пройшов життєві битви, як доблесний лицар, захищаючи своє королівство), *his courage was that of a warrior, facing challenges head-on* (його мужність була як у воїна, який проходить через випробування);

- метафори природних стихій (Natural Elements Metaphors). *He was a mountain of strength, unmovable in the face of adversity* (він був горою сили, яка незламна перед лихом), *his resilience was like the unwavering force of a river, overcoming obstacles* (його стійкість була схожа на непохитну силу річки, яка долає

перешкоди), *his presence commanded attention, like a tempest brewing on the horizon* (його присутність привертала увагу, як буря, яка назріває на горизонті);

- метафори, що відображають світ тварин (Animal Metaphors). *He moved with the agility of a panther, swift and graceful* (він рухався зі спритністю пантери, стрімко та витончено), *his determination was akin to that of a bull charging towards its goal* (його рішучість була схожа на рішучість бика, який мчить до своєї мети);

- метафори спорту (Athletic or Sports Metaphors). *He navigated challenges with the precision of an athlete on the field* (він долав труднощі із точністю спортсмена на полі), *his determination made him a marathon runner in life's race* (його рішучість зробила його марафонцем у життєвому забігу);

- професійні метафори (Professional Metaphors). *His strategic thinking made him the CEO of his own destiny* (його стратегічне мислення зробило його генеральним директором власної долі), *he approached challenges with the precision of a surgeon in the operating room* (він підходив до завдань із точністю хірурга в операційній кімнаті);

- метафори, що вказують на настанови та знання (Guidance and Knowledge Metaphors). *He was a fountain of wisdom, offering guidance to all who sought his advice* (він був джерелом мудрості, який забезпечував настанови всім, хто шукав його поради), *his words were a compass, guiding us through life's uncertainties* (його слова були компасом, який вів нас через життєві невизначеності) [52; 68].

Зважаючи на те, що «Місто дівчат» - це жіночий роман, що зображує жіночі образи, їх роль та значення у суспільстві та окреслює труднощі життєвого шляху жінок, тому відповідно ми знаходимо значно меншу кількість метафоричних одиниць, що позначають образ чоловіка.

Метафори, що відображать чоловічу гендерну ідентичність

Оригінал (англ.)	Переклад (укр.)	Класифікація
«He [Nathan] was a reedy little <i>disaster</i> and I adored him» [62, с. 322].	«Він [Натан] був жадібним маленьким <i>лихом</i> , і я його обожнювала» [62, с. 322].	Метафора, що відображає природну стихію (Natural Elements Metaphor)
«When I came out, I almost ran into a good-looking young man with a wide tie and a rather <i>wolfish expression</i> , who'd been waiting for me in the corridor» [62, с. 121-122].	«Коли я вийшла, я майже побігла до гарного чоловіка з широкою краваткою та досить <i>вовчим виразом</i> , який чекав на мене у коридорі» [62, с. 121-122].	Метафора, що відображає світ тварин (Animal Metaphor)

Виходячи з даних Таблиці 2.3.1 та Таблиці 2.3.2, вато зазначити, що метафоричних одиниць, які окреслюють жіночу гендерну ідентичність значно більше, ніж тих, що відтворюють ідентифікацію чоловіків. Це вкотре підтверджує, що роман «Місто дівчат» є сучасним жіночим романом та зосереджує увагу читача на проблемах жіночої статі.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Робимо висновок, що літературні твори відображають важливі теми та проблеми суспільства певного періоду часу. Простежено, що гендерна проблематика є однією з найпоширеніших тем, особливо у жіночих романах, автори яких окреслюють труднощі, виклики та роздуми, які притаманні жінкам. Зважаючи на те, що досить тривалий час існували гендерні стереотипи у суспільстві, англійська література до другої половини ХХ ст. здебільшого зосереджує увагу на окресленні способів порятунку дівчат та жінок від безправного життя.

З'ясовано, що засновницею жіночого роману в англомовній літературі є письменниця Дж. Остін. Роман англійської авторки «Гордість і упередження» окреслює проблеми, пов'язані з тогочасними традиційними гендерними ролями та класовим поділом суспільства. Таким чином, в англомовній літературі почав розвиватися образ «нової жінки». Наприкінці ХХ ст. концепція жіночого роману та образу «нової жінки» були досить визначені.

Простежено, що романи американської письменниці Е. Гілберт написані у контексті жіночого роману. У них авторка детально вивчає проблеми, пов'язані з гендерними ролями, стереотипами, ідентичністю, самопізнанням та здобуттям жінками незалежності. Роман «Місто дівчат» детально відображає аспекти гендерної ідентичності у середині ХХ ст., у той час коли мислення суспільства було досить стереотипним. У творі піднято проблему необхідності розширення прав жінок, гендерної ідентичності, гендерних ролей, та розриву між старшим й молодшим поколіннями щодо гендерної тематики.

Виявлено, що для передачі певних гендерних відтінків образів героїв роману «Місто дівчат» та для окреслення атмосфери 40-х років ХХ ст. використано певні лексико-семантичні та лінгвостилістичні засоби актуалізації гендерної ідентичності. Лексико-семантичні мовні одиниці, до яких відносять такі самостійні частини мови як іменник, займенник та прикметник, формують у читача певне уявлення та ставлення до прочитаного. Окрім того, це надає автентичності твору та

відображає історичні й культурні аспекти певного періоду часу. Для вираження гендерної ідентичності метафора є найуживанішим лінгвостилістичним засобом, що надає гендерного відтінку образам літературних персонажів.

Проаналізувавши роман «Місто дівчат», було з'ясовано, що кількість гендерно-маркованих лексико-семантичних та лінгвостилістичних засобів, що позначають жіночу гендерну ідентичність значно більша, ніж ті, що окреслюють чоловічу. Це доводить те, що роман є жіночим. Лексико-семантичні одиниці мови - це переважно займенники, іменники, що позначають жіночі та чоловічі сфери діяльності та прикметники, які надають гендерний відтінок зовнішності й характеру героїв.

Класифіковано види метафор, як лінгвостилістичного засобу, які у романі формують гендерну ідентичність. Метафоричні одиниці мови поділяють на жіночі та чоловічі. Окрім того, їх класифікують на певні групи відповідно до явищ чи предметів, ознаки яких вони у собі містять.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

3.1 Інтеграція отриманих висновків у навчальні програми закладів загальної середньої освіти

Вивчення лінгвістичних маркерів гендерної ідентичності в літературі відіграє значну роль у розумінні та аналізі стереотипів, сприйнятті гендерних ролей та уявлень про гендерну ідентичність. Роман Елізабет Гілберт «Місто дівчат» відтворює не лише характер та поведінку персонажів, але й містить мовні засоби, що яскраво окреслюють проблему гендеру та ідентичності.

Виявлені лінгвістичні маркери гендерної ідентичності у романі відображають і взаємодію головних героїв, і слугують для відображення суспільних норм та очікувань, пов'язаних із статевою приналежністю.

Інтеграція отриманих результатів дослідження у навчальну програму закладів середньої освіти надасть змогу учням краще зрозуміти, як мова формує та відображає уявлення про гендер. Це сприятиме створенню освітнього середовища, що спонукає до обговорення та аналізу гендерних стереотипів.

Усвідомлення здобувачами освіти та розуміння соціальних конструктів гендерної ідентичності сприяє формуванню інклюзивного середовища в класі, що заохочує до обговорення та вивчення чутливих тем, пов'язаних зі статтю та розвитку взаємоповаги щодо різних поглядів. Це підвищує здатність учнів до критичного оцінювання та аналізу мовних засобів у художньому тексті, розуміючи їхню роль у формуванні гендерної ідентичності особистості.

Здобуваючи знання про те, як мова впливає на формування дефініції гендеру, учні загальноосвітніх навчальних закладів можуть розпізнати гендерні упередження, що в результаті призведе до формування більш толерантного покоління, що підтримує різноманітність та вільно висловлює свою гендерну ідентичність. До того ж, необхідність ознайомлення школярів із гендерно-

маркованою лексикою полягає у формуванні погляду на суспільні гендерні норми та очікування.

Детальне дослідження лінгвістичних маркерів дозволяє розуміти, як мовні засоби використовуються для відтворення гендерних ролей та стереотипів у текстах. Це важливо для розвитку мовної компетентності учнів та розуміння, як мова відображає соціокультурні аспекти.

Аналіз стилістичних та лексико-семантичних засобів допомагає зрозуміти особливості використання мовних засобів у англomовному художньому тексті та їхній вплив на вираження гендерної ідентичності персонажів.

Лексико-семантичні засоби актуалізації гендерної ідентичності відображають зміни у мові впродовж певного періоду часу. Це дозволяє детально розглянути еволюцію гендерних понять та їх відображення в мові. Аналіз таких лексичних одиниць сприяє розширенню словникового запасу учнів та поліпшенню їхнього мовлення. Крім того, це стимулює здобувачів освіти подискутувати щодо різноманітних гендерних ролей та стереотипів та поміркувати над питаннями соціальної справедливості та рівності у сучасному суспільстві.

Вивчення іноземної мови через художній текст надає змогу краще зрозуміти соціальні, історичні та культурні аспекти гендерної ідентичності у різних контекстах, що також дозволяє проаналізувати наміри письменників, які лежать в основі тексту, та сприяє розвитку аналітичних навичок та підвищенню літературної грамотності учнів. Таким чином, вивчення нових лексичних одиниць, пов'язаних з гендерною тематикою розвиває мовну компетентність та збагачує словниковий запас учнів.

Дослідження лінгво-стилістичних засобів в англomовному художньому тексті формує уявлення про різні стилі й стилістичні засоби, таким чином розвиваючи в учнів здатність адаптувати мовлення у різних ситуаціях. Знання стилів мови та їхніх особливостей надає можливість зрозуміти культурні та лінгвістичні аспекти англійської мови. Крім того, це допомагає учням бути більш відкритими до культурних відмінностей, тому що культура значно впливає на розвиток мови.

Вивчення стилістики як розділу мовознавства та літературознавства у закладах загальної середньої освіти допомагає здобувачам освіти детально проаналізувати твір, розкриваючи зміст та роль використаних мовних засобів для відтворення гендерної ідентичності головних героїв. Тим часом, наявність знань про лінгвостилістичні засоби реалізації гендерної ідентичності дозволяє школярам бути більш свідомими щодо вибору мовних конструкцій у власному мовленні, таким чином це сприяє розвитку мовленнєвої культури.

Важливість інтеграції результатів дослідження лінгвістичних маркерів гендерної ідентичності у романі Елізабет Гілберт «Місто дівчат» у навчальні програми закладів середньої освіти полягає у різнобічних перевагах для розвитку толерантного суспільства. Це сприятиме не лише більш глибокому розумінню літературних творів, але й розвитку критичного мислення, створенню толерантного середовища та підтримці рівноправності й розмаїтості у суспільстві. Інтеграція цих результатів в освітню практику дозволить створити більш обізнане, освічене й відкрите суспільство, готове приймати та поважати різноманіття гендерних ідентичностей.

Тим часом аналіз лінгвістичних маркерів гендерної ідентичності у романі Елізабет Гілберт «Місто дівчат» поглиблює розуміння розвитку гендерної проблематики в англійській художній літературі. Крім того, дослідження окреслює способи використання лінгвістичних маркерів для формування характерів персонажів та відображення суспільних ролей кожної статі під час перебігу подій роману.

Впровадження отриманих результатів у закладах загальної середньої освіти призведе до розвитку критичного мислення та активного громадянства серед школярів. Вони зможуть проаналізувати та критично оцінити інформацію, висловити власні переконання та ставлення до гендерних питань у суспільстві. Це сприятиме формуванню нового покоління, що розуміє та підтримує різноманітність, сприяє інклюзивності та розумінню різних поглядів на гендер.

Отримані результати є актуальними для навчальних закладів, пропонуючи педагогам ресурс для збагачення дискусій про гендерну ідентичність у літературі в

межах навчальних програм. Це забезпечує основу для навігації складних дискусій щодо гендерного представництва, сприяючи розвитку критичного мислення у здобувачів.

3.2 Рекомендації щодо підготовки матеріалів для школярів із аналізу мовних засобів гендерної ідентичності у літературних англomовних творах

Аналіз гендерної ідентичності у літературі є однією з ключових складових уроків англійської мови в сучасному освітньому контексті. Досить часто у літературних творах окреслено багатогранність гендерних ролей та упереджень через лінгвістичні засоби, що відображають внутрішні конфлікти та пошуки їх розв'язань. Підготовка навчальних матеріалів, що покликані виявити та проаналізувати різноманітні засоби реалізації гендерної ідентичності в англomовних художніх творах стимулюють критичне мислення здобувачів освіти. Крім того, це надає учням можливість розкрити соціальні та культурні аспекти гендерної ідентичності.

Матеріали для аналізу гендерних маркерів у літературному творі не лише допомагають учням краще зрозуміти тему та проблематику обраного тексту, а й стимулюють їх критично мислити та робити певні висновки. Це відкриває нові можливості для розвитку літературного розуміння та формування глибшого розуміння гендерної ідентичності, яка відіграє важливу роль у сучасному світі.

Для результативного аналізу лінгвістичних маркерів гендерної ідентичності в англomовному художньому творі необхідно створити детальний план уроку, що містить не лише текстуальний аналіз, але й елементи контекстуального та емоційного аналізу. Це спонукає здобувачів освіти до дискусій, дебатів та творчих завдань. Навчальні матеріали повинні включати оригінальні уривки з тексту, у яких використано мовні засоби, що відтворюють образи персонажів твору та окреслюють їхню гендерної ідентичності. Разом із тим варто додати лексичний та стилістичний аналізи твору, щоб дослідити гендерно-марковані лексичні одиниці,

що вжиті для опису жіночих та чоловічих персонажів, а також розглянути деталі мовної поведінки героїв роману, у якій відображено їхні гендерні ролі.

Навчальні матеріали із аналізу мовних засобів гендерної ідентичності у англійських художніх творах повинні містити завдання, що покликані відтворити особисте бачення тексту школярами. Такі види діяльності, як проєктна робота, написання рефлексивних есе, дискусійні питання спрямовані на вивчення ролі гендерних аспектів у формуванні характеру й поведінки героїв та розвитку сюжету твору.

Проєктна технологія, основою якої є системний підхід є ефективним методом для аналізу лінгвістичних засобів актуалізації гендерної ідентичності у літературних творах. Вона надає можливість створити структуровану та учнівсько-центровану навчальну програму, що спрямована на розвиток аналітичних навичок школярів, а також сприяє формуванню гендерної свідомості в контексті вивчення англійських художніх творів.

Основною складовою застосування проєктної технології є активна участь здобувачів освіти на уроці. Наприклад, завдання можуть містити аналіз окремих текстів чи уривків, що окреслюють гендерні аспекти. Це надає учням можливість оцінити вплив гендерних маркерів на формування уявлень про гендерну ідентичність у суспільстві.

Підготовка та виконання проєктної роботи вимагає від здобувачів досконалого вивчення сцен взаємодії між головними героями літературного твору, для аналізу лінгвістичних одиниць мови, що окреслюють різницю в гендерних ролях та соціокультурних уявленнях. Це дозволяє зрозуміти, як автор використовує мову для створення та підтримки гендерних ролей у тексті, що стимулює учнів застосовувати творчий підхід до дослідження гендерної проблематики у контексті англійської літератури.

Одним із ключових етапів використання проєктної технології полягає у самостійності та ініціативності учнів. Цей підхід надає можливість здобувачам обирати теми для дослідження гендерної ідентичності у конкретних літературних творах, що підвищує інтерес до матеріалу. Такий підхід дозволяє школярам

висловити своє розуміння гендерних аспектів у літературі та проявити творчі здібності.

Підготовка до захисту проєкту повинна містити дослідження змісту, ролі та функцій гендерних маркерів у мові та вплив гендерних аспектів на розвиток сюжету твору. Вивчення особливостей лінгвістичних засобів актуалізації гендерної ідентичності допомагає виявити школярам сюжетні лінії, які залежать від гендерних характеристик героїв. Це відображає яким чином вчинки персонажів твору обумовлені гендерною ідентичністю.

Формулювання завдань проєктної роботи повинно стимулювати творчу уяву та критичне мислення учнів. Окрім того, інструкція до виконання має бути чіткою та зрозумілою. Пропонуємо такі приклади тем та завдань для проєктів:

- Тема: «Порівняльна характеристика головних жіночих та чоловічих персонажів». Завдання: порівняйте мовні особливості чоловічих та жіночих персонажів твору. Визначте, які саме лінгвістичні засоби сприяють відтворенню різниці між гендерами у творі.

- Тема: «Роль діалогів у відображенні гендерної ідентичності героїв твору». Завдання: проаналізуйте діалогічне мовлення літературних героїв роману та визначте, яким чином така мовна взаємодія сприяє відтворенню гендерної ідентичності.

- Тема: «Вплив гендерних стереотипів на побудову сюжету твору». Завдання: проведіть дослідження гендерних стереотипів відтвореного у твору періоду часу. Виявіть, за допомогою яких лінгвістичних засобів ці стереотипи відображені у творі та оцініть вплив ідентифікованих одиниць мови на розвиток подій у сюжеті роману.

Під час реалізації проєктів учні вчаться використовувати різноманітні джерела інформації, включаючи використання онлайн-ресурсів та дослідження наукової літератури. Здобувачі можуть також використовувати різні формати висвітлення отриманих результатів: презентації, малюнки, ментальні карти або створення власних літературних творів, що відображають гендерні аспекти. Окрім індивідуальних завдань, проєктна технологія сприяє формуванню командної

співпраці та колективної роботи, що розширює учнівські навички співпраці, обмін думками та формує дослідницький підхід до вивчення гендерних аспектів у літературі. Учні можуть брати участь у дебатах, групових обговореннях, чи створенні колективних проєктів, спрямованих на аналіз гендерної тематики в літературі.

Окрім освітніх аспектів, проєктна технологія стимулює розвиток навичок самоорганізації, планування та виконання проєктів, що є важливими як для навчання, так і для подальшої професійної діяльності учнів. Таким чином, застосування проєктної технології на уроках англійської мови сприяє впровадженню інноваційних методів навчання, що дозволяють більш ефективно розглядати гендерну ідентичність у літературі, сприяючи розвитку глибокого розуміння та осмислення цієї проблеми серед учнів.

Необхідно враховувати різноманітність учнівських потреб та індивідуальних стилів навчання. Матеріали можуть бути різноманітними за формою та структурою, включати аудіовізуальні засоби, інтерактивні завдання та вправи, що допомагає краще засвоювати матеріал.

Інтерактивні методи є ще одним ефективним інструментом під час аналізу лінгвістичних маркерів гендерної ідентичності на уроках англійської мови у школі. Використання онлайн-платформ не лише сприяють залученню учнів до активної участі, але й збагачують розуміння здобувачами гендерних аспектів у літературі.

Поділ класу на групи для обміну думками, переконаннями та аргументами допомагає учням висловити своє розуміння гендерних ролей та стереотипів через мовлення персонажів художнього твору. Читання та аналіз оригінальних літературних текстів під час уроку стимулює здобувачів освіти до дискусій щодо змісту та функцій ідентифікованих мовних засобів, що відображають гендерну ідентичність героїв твору. Наприклад, теми для дискусій можуть бути такими:

- «Роль лінгвістичних засобів у формуванні та утвердженні гендерних стереотипів»;
- «Вплив мовленнєвих актів на відображення гендерної ідентичності літературних героїв твору»;

- «Репрезентація гендерної ідентичності у різних літературних епохах»;
- «Образи персонажів твору - відображення різноманіття гендерних ідентичностей»;
- «Література як платформа для подолання гендерних стереотипів».

Для кращого опрацювання лінгвістичних гендерних маркерів учителю також варто застосовувати рольові ігри для відтворення ситуацій з творів, коли учні використовують мову героїв для аналізу відмінностей у спілкуванні жінок та чоловіків. Наприклад, це може бути гра «Імпровізація сценарію», яка вимагає від здобувачів підготувати короткотривалі виступи, під час яких вони повинні розіграти певні ситуації з обраного твору, використовуючи оригінальну мову літературних героїв. Після перегляду вистави, імпровізовані глядачі повинні проаналізувати лінгвістичні засоби, що надали гендерного забарвлення спілкуванню чоловіків та жінок у відтворених сценах. Для залучення усіх учнів до участі пропонуємо обрати іншу рольову гру - «Діалогічне мовлення». Ця гра потребує поділу класу на декілька груп, кожна з яких представляє одного чи кількох героїв різної статі з твору. Здобувачі повинні самостійно скласти діалоги, у яких будуть відтворені мовні особливості обраних персонажів. Наприкінці уроку варто розглянути використані гендерно-марковані одиниці мови, які надали відмінностей мовленню чоловіків та жінок.

Електронні портфоліо учнів - це електронний носій усіх робіт, досягнень, вражень та важливих моментів учня. Воно дозволяє зібрати, організувати та показати свої найкращі досягнення, які відображають їхні здібності, навички та професійний розвиток.

Створення електронного портфоліо на уроках англійської мови для аналізу гендерних маркерів у літературних творах має наступні переваги:

- збереження текстових, аудіо-, відеофайлів, мультимедійних презентацій, власних спостережень, що є результатом вивчення гендерних аспектів у літературі;
- відстеження власного прогресу у розумінні гендерної ідентичності через збережені записи та візуальні матеріали;

- доступність електронного портфоліо в онлайн-форматі, що надає змогу вчителям, іншим зацікавленим школярам переглядати та аналізувати роботу певної групи учнів.

Онлайн екскурсії також сприяють поглибленню розуміння учнями гендерних аспектів у англійськомовних художніх творах. Учитель може провести онлайн-екскурсію у вигляді віртуальної подорожі до країн, регіонів чи місць, пов'язаних із життям головних героїв, а разом із тим до епохи, що мала вплив на перебіг подій.

Для кращого усвідомлення контексту певного літературного періоду або біографії автора варто використати віртуальні тури до музеїв або будинків, де проживали та творили письменники. Візуальне ознайомлення із зазначеними локаціями розвиває уяву школярів щодо середовища, у якому створювалися твори, та зрозуміти, як саме це вплинуло на їхню змістовну складову, включаючи гендерні аспекти. До того ж, для детального аналізу літературних творів важливо зрозуміти соціокультурний контекст, тому варто продемонструвати учням відеоматеріали чи віртуальні тури до описаних місць у тексті, щоб допомогти їм усвідомити реалії життя персонажів чи авторів, а також дізнатися про гендерні нюанси того періоду часу.

Таким чином онлайн екскурсії дозволяють учням перенестися в інші часи та місця, що робить процес вивчення літератури більш живим і цікавим. Це сприяє не лише вивченню лінгвокраїнознавства, але й розвитку та розумінню гендерних відтінків у літературних творах.

Використання різноманітних соціальних мереж та форумів як допоміжних засобів для обговорення та аналізу гендерних аспектів у художньому творі. Вони допомагають створити віртуальне середовище для здобувачів середньої освіти, де вони можуть обмінюватися думками, спостереженнями та своїми аналізами фрагментів тексту. Соціальні мережі надають змогу користувачам створити спеціалізовані спільноти, де школярі можуть дискутувати щодо використаних автором лінгвістичних засобів або гендерних тенденцій в обраному фрагменті тексту.

На форумах можна створювати теми для обговорення питань гендерної ідентичності в літературі та співпрацювати з іншими учасниками для розкриття теми з різних ракурсів. Участь у дискусіях на соціальних платформах надає учням можливість розглянути різні точки зору та розширити своє розуміння щодо дослідження літературних творів із гендерною проблематикою.

Створення блогів або онлайн-журналів - це спосіб для учнів висловити власні думки щодо лінгвістичних засобів актуалізації гендерних маркерів в англomовному художньому творі. Здобувачі можуть писати рецензії на книги, аналізувати головних персонажів, виявляти та досліджувати гендерні маркери у певному жанрі. Це не лише розвиває навички писемного мовлення та аналізу, але й надає учням можливість відчувати себе частиною віртуальної спільноти, де їхні думки мають значення та можуть вплинути на інших.

Створення здобувачами освіти блогу - це також спосіб показати свої навички й вміння у довільному вигляді. Вони можуть використовувати різноманітні формати - від тексту до фото-, відеоматеріалів та мультимедійних презентацій для вираження своїх ідей. Блог може бути у таких форматах:

- щоденник, у якому від імені літературного персонажа публікуються розповіді про його почуття та думки щодо подій, які відбулися у його житті;
- профіль у соціальних мережах - створення акаунту обраного героя з твору, у якому публікуються певні дописи від першої особи, що розкривають його характер та особистість;
- фанфік - розміщення на певній платформі продовження твору.

Учителю необхідно наголошувати учням про необхідність збереження мовних особливостей героїв та художнього твору в цілому. Таким чином, взаємодія з іншими учасниками онлайн-спільнот збагачує світогляд здобувачів.

Варто включити лексичні та стилістичні аналізи, наприклад, словникові слова, що використовуються для опису героїнь, а також аналіз діалогів та мовної поведінки персонажів, які відображають їхні гендерні ролі та стереотипи.

Навчальні матеріали повинні містити завдання для відображення особистого розуміння та інтерпретації тексту учнями. Це може бути написання рефлексивних

творів, дискусійні питання або групові проєкти, спрямовані на аналіз ролі гендерних аспектів у формуванні сюжету та характерів у романі.

Підготовка навчальних матеріалів для аналізу лінгвістичних засобів відтворення гендерної ідентичності в англомовних художніх творах сприяє розвитку критичного та аналітичного мислення учнів, що сприяє розкриттю складності гендерних ролей через призму мовних засобів автора. Це дозволяє учням розглядати текст із різних перспектив, виявляти внутрішні конфлікти героїв твору та їхнє ставлення до гендерних норм. Детальний аналіз гендерних аспектів у літературі спонукає учнів до дискусій щодо ролі мовних засобів у формуванні гендерних ідентичностей та образів персонажів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Вивчення гендерних маркерів гендерної ідентичності в англомовних художніх творах становить важливий внесок у розвиток методики навчання англійської мови у сучасних закладах середньої освіти. Тому інтеграція отриманих висновків у навчальні програми загальної середньої освіти має на меті впровадження у навчальні програми завдань, що сприяють дослідженню лінгвістичних засобів актуалізації гендерної ідентичності у літературному контексті.

Розроблення навчальних модулів та додаткових розділів для навчальних програм повинно ґрунтуватися на якісному забезпеченні учнівської аудиторії необхідною інформацією про зміст, роль та особливості гендерних маркерів у англомовній літературі. Навчальні матеріали повинні містити певну інформацію про різновид мовних засобів відображення гендерних ролей та стереотипів та їхню роль у створенні образів й побудови гендерної ідентичності літературних героїв.

Перед тим як впровадити вивчення гендерних маркерів у закладах середньої освіти слід розробити методичні рекомендації для педагогів, що допоможуть ефективно використовувати розроблені матеріали під час проведення уроків. Рекомендації повинні містити приклади завдань для учнів, літературні аналізи, методи викладання, поради щодо обговорення гендерних аспектів під час уроку та плани-конспекти уроків. Інтеграція матеріалів також вимагає певної методичної підготовки педагогічних працівників.

Підготовка навчальних матеріалів для аналізу лінгвістичних гендерних маркерів в англомовних художніх творах вимагає розроблення посібників, у яких окреслено гендерні аспекти текстів, систематизовано мовні засоби, що використовують автори для створення гендерної ідентичності персонажів. Використання під час навчального процесу вищезазначених методичних матеріалів допомагає учням розпізнавати та аналізувати конкретні одиниці мови, що формують гендерний відтінок художнього твору. Окрім того, такі посібники можуть містити аналіз словникового складу, вибір специфічних слів, вживання певних граматичних конструкцій тощо.

Створення завдань, які спрямовані на вивчення конкретних аспектів гендерної ідентичності. Це може бути визначення особливих мовних штрихів, які вказують на стереотипність чи непередбачуваність гендерних ролей у тексті, або аналіз вибору мовних прийомів для побудови конкретного гендерного образу.

Впроваджуючи ці рекомендації, заклади загальної середньої освіти можуть створити інклюзивне та стимулююче середовище, яке дає змогу учням критично розглядати та розуміти нюанси гендерної ідентичності, зображеної через мовні маркери в літературі. Ця інтеграція сприяє глибшій оцінці різноманітності, заохочує до емпатії та сприяє більш усвідомленому та шанобливому суспільству.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі представлено теоретичне узагальнення наукових підходів до дослідження лінгвістичних маркерів гендерної ідентичності в англomовному художньому творі на матеріалі роману Елізабет Гілберт «Місто дівчат»; виявлено зміст та функції гендерних маркерів англійської мови та систематизовано їх на різних рівнях лінгвістичної структури; ідентифіковано гендерно-марковані мовні одиниці у романі Елізабет Гілберт «Місто дівчат» та охарактеризовано їх роль у наданні гендерного забарвлення образам головних героїв твору; експериментально досліджено вплив досліджуваного явища на формування гендерної свідомості; розроблено вимоги, критерії та методичні рекомендації щодо вивчення лінгвістичних маркерів гендерної ідентичності в англomовній літературі для підвищення рівня освіченості у гендерних питаннях здобувачів загальної середньої освіти.

Результати проведеного дослідження засвідчили досягнення мети, вирішення завдань та слугували підставою для таких висновків:

1. Під час дослідження наукових розвідок вироблено теоретичні засади дослідження. Ґрунтуючись на наукових надбаннях таких наук, як гендерна лінгвістика, психологія, соціологія, біологічний та феміністичний підходи було визначено зміст провідних дефініцій наукової роботи. З'ясовано, що у процесі формування гендеру як конструкту основну роль відіграє гендерна ідентичність. Виявлено, що гендерна ідентифікація особистості може різнитися від біологічної статі, тому не варто ототожнювати терміни «стать» та «гендер», тому що стать - це наявність біологічних та фізіологічних характеристик індивіда, у той час як гендер може виходити за межі жіночого та чоловічого.
2. Дослідження змісту та функцій гендерних маркерів встановило, що вираження біологічних відмінностей між жінками та чоловіками найчастіше відбувається через мовні засоби, це є причиною вияву гендерно-обумовленої поведінки. Систематизовані гендерні маркери на таких рівнях лінгвістичної

структури, як фонетичний, фонологічний, морфологічний, граматичний, синтаксичний та лексичний. Простежено, що з розвитком суспільства змінюються норми та уявлення про гендер, тому у сучасному світі існує тенденція до збільшення частки гендерно-нейтральних дефініцій у мові.

3. У процесі вивчення концепції жіночого роману було виявлено чинники формування та етапи розвитку в англомовній літературі. Аналіз творчості письменниці Елізабет Гілберт вказав на способи втілення образу «нової жінки» у творах. Ідентифіковано та проаналізовано 41 лексико-семантичних (16 прикметників та 25 іменників) та 9 лінгвостилістичних (метафори) засобів реалізації гендерної ідентичності у романі Елізабет Гілберт «Місто дівчат», визначено роль виявлених мовних одиниць у зображенні гендерного відтінку образів героїв твору.
4. Під час з'ясування впливу вивчення лінгвістичних маркерів реалізації гендерної ідентичності на підвищення рівня гендерної свідомості здобувачів закладів загальної середньої освіти було визначено, що набуття знань про те, як мова впливає на формування уявлень про гендер та гендерну ідентичність, допомагає учням усвідомити необхідність соціальної справедливості та рівності у сучасному суспільстві. Досліджено, що здатність ідентифікувати гендерні стереотипи у літературних творах сприяє формуванню навичок розпізнавання їх у реальному світі та вихованню толерантного покоління, яке підтримує гендерну різноманітність та вільно заявляє про свою гендерну ідентичність.
5. Результати апробації дослідження склали основу для розробки методичних рекомендацій щодо вивчення лінгвістичних гендерних маркерів в англомовній художній літературі у закладах загальної середньої освіти. Збільшення частки гендерної складової у навчальних програмах та впровадження педагогічними працівниками запропонованих методів організації освітнього процесу сприяє підвищенню рівня знань учнів про конкретні одиниці мови, що формують гендерний відтінок англомовного художнього твору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айман Р. Лідерство. Гендер і культура. *Американський психолог*. 2010. № 3. С. 157-170.
2. Амелічева Л. П. Гендерна ідентичність особи як об'єкт прав людини на особисте життя та на гідні умови праці. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*. 2021. № 31. С. 123-130.
3. Андрійченко Ю. В. Гендерна маркованість одиниць мови. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2011. № 20. С. 3-9.
4. Архангельська А. А. Термінний апарат сучасної лінгвогендерології: проблеми і перспективи становлення. *Людина, Комп'ютер, Комунікація: збірник наукових праць*. Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2015. С. 91-94.
5. Бессонова О. Л. Концепти «жіноче» і «чоловіче» в англійській мові. *Вісник Донецького університету*. № 2. 2001. С. 85-94.
6. Билиця У. Я. Гендерна релевантність компаративних фразеологічних номінацій людини в англійській картині світу. *Прикарпатський вісник НТШ*. Слово, № 2. 2015. С. 158-167.
7. Бондар Г. Г. Проблема нерівності в гендерному дискурсі соціології та міждисциплінарних досліджень. Соціальні технології. *Актуальні проблеми теорії та практики*. Збірник наукових праць. Класичний приватний університет. 2011. № 50. С. 12-20.
8. Борбенчук І. М., Забродська А. В. Мовностилістична специфіка ідіостилю Е. Гілберт та її відтворення у романі «Eat, Pray, Love». *Львівський філологічний часопис*. 2021. № 10. С. 5-10.
9. Будник О. О. Романтизм та реалізм у романі «Джейн Ейр». *Збірник наукових праць Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. 2013. С. 6-12.
10. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Ірпінь, 2005. 1728 с.

11. Галустян Ю. М., Новицька В. П. Деякі аспекти гендерної ідентифікації та соціалізації особистості. *Український соціум*. 2004. №1.3. 7-13 с.
12. Глущенко О. О. Вивчення гендерних особливостей мовлення в історичному аспекті. *Наукові праці Миколаївського університету*. 2013. № 57. С. 108-111.
13. Гоца Н. М. Гендерна спрямованість авторського мовлення у жіночому мемуарному романі. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. Одеса, 2019. № 43, т. 5. С. 48–51.
14. Девдюк І. Феміністичний дискурс у творчості Ірини Вільде та Вірджинії Вулф (на матеріалі циклу повістей Метелики на шпильках та роману Місіс Деллоуей). *Синопис: текст, контекст, медіа 2*. 2018. № 42. С. 42-55.
15. Демчина О. Гендерна толерантність як соціально-психологічний феномен. *Збірник наукових праць: психологія*. 2019. № 23. С. 35-41.
16. Дубенко О. Ю. Порівняльна стилістика англійської і української мов. Вид. 2. Навчальний посібник. Вінниця, 2011. 328 с.
17. Енциклопедія Сучасної України URL:<http://esu.com.ua> (дата звернення – 18.09.2023).
18. Жуковська В. В. Основи теорії та практики стилістики англійської мови: Навчальний посібник. Житомир, Видавництво ЖДУ ім. І. Франка. 2010. 240 с.
19. Замкова Д. Р., Козубай І. В., Хаджи А. Ю. Особливості репрезентації гендерного аспекту в англійській мові на матеріалі британської преси. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2021. № 3 (341). С. 51-59.
20. Зеленько В. С. Загальне мовознавство: Навч. посіб. Київ, 2010. 380 с.
21. Зінченко А. С. Мегатекстові трансформації в українському перекладі роману Е. Гілберт «Їсти, Молитися, Кохати» («EAT, PRAY, LOVE»). *Актуальні проблеми природничих і гуманітарних наук у дослідженнях*. 2021. С. 814-816.
22. Іванченко С. М. Багатовимірна модель гендера. *Соціальна психологія*. 2007. № 4. С. 157-173.
23. Ільїна О. О. Гендерний та культурологічний підходи у визначенні поняття «гендерна культура». *Теорія і практика управління сучасними освітніми*

системами: матеріали регіональної наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 квітня 2018 р.). С. 72-75.

24. Клименко О. Гендерно нейтральні одиниці в англійській мові. *Актуальні питання іноземної філології*. 2018. № 8. С. 142-148.

25. Колісниченко Н. Ю. Лінгвопоетика німецько- та англійських романів (romance, романс): гендерний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук 10.02.04 - «Германські мови». Одеса, 2008. 19 с.

26. Корольова В. В. Гендерна лінгвістика: навч. посіб. Дніпро, 2019. 84 с.

27. Костю С. Й. Гендерна ідентичність як єдиний суспільний продукт. 2020. С. 126-129.

28. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Київ, 2001. 368 с.

29. Кулікова І. І., Кучкарова М. Х., Хамракулова Г. Н. Образ жінки в романі Елізабет Гілберт «Їсти. Молитися. Кохати». *Харківський національний медичний університет*. 2017. 292-293 с.

30. Лисенко О. М. Гендерні стереотипи як шаблон гендерної ролі. 2021. *Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (ВНПЗ ДГУ, 30.09.2021)*. С. 134-139.

31. Малишева І. О. Генеза динаміки образу дівчинки-підлітка у романі Шарлотти Бронте «Джейн Ейр». *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Філологічні науки*. 2010. Вип. 1. С. 92-95.

32. Мартинюк А. П. Регулятивна функція гендерно-маркованих одиниць мови (на матеріалі сучасного англійського публіцистичного дискурсу) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. філ. наук: спец. 10.02.04 – «Германські мови». Київ, 2006. 42 с.

33. Марценюк М. О. Особливості здорової поведінки в молодіжному середовищі: гендерний аспект. *Габітус : науковий журнал*. Одеса, 2020. №15. С. 245-250.

34. Марценюк Т. О. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. Київ, 2017. 256 с.

35. Морозова І. Б. Жіночий роман і «чік-літ»: вербальні особливості. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2019. № 21. С. 21-24.

36. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Посібник. Київ, 2003. 448 с.

37. Петренко О. Ю. Гендерна проблематика творів Дж. Остін «Гордість та упередження» та Ш. Бронте «Джен Ейр». *Актуальні питання сучасної науки і освіти*. 2014. С. 361-363.
38. Плахота С. В. Засоби вираження категорії оцінки в мовленні чоловіків та жінок. *Перекладацькі інновації: матеріали IV Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 13-14 березня 2014 р.* URL:<https://core.ac.uk/download/pdf/141441495.pdf> (дата звернення - 27.09.2023).
39. Правдивець Н. О. Теоретична модель феномену ідентичності особистості. *Актуальні проблеми психології: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія: зб. наук. праць*. Київ, 2010. Т. 1. Ч. 27. С. 137-145.
40. Семашко Т. Ф. Гендерна лінгвістика в системі сучасної мовознавчої науки. *Вісник Маріупольського державного гуманітарного університету. Філологія*. 2010. №3. С. 166-170.
41. Семиколєнова О. І. Ми різні – ми рівні. Основи культури гендерної рівності. Навчальний посібник для учнів 9 - 12 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Київ, 2007. 176 с.
42. Сосюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики. Пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко. Київ, Основи. 1998. 324 с.
43. Степанова Е. Р. Сутність та походження поняття «гендер». 2017. С. 1-2.
44. Федик Т. Концепт заміжжя в романі Джейн Остін «Гордість та упередження». 2020. С. 178-180.
45. Федоренко А. Ф., Петриченко О. В. Психофізіологічні особливості та гендерні аспекти віктимної поведінки особистості. *Освіта і наука - 2023: збірник наукових праць учасників звітної наукової конференції студентів та аспірантів Факультету психології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (3-7 квітня 2023 року)*. Київ. С. 220-221.
46. Федорова О. Особливості суфіксального маркування назв осіб жіночої статі в англійській та українській мовах та їх переклад. *Збірник тез I міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Міжкультурна комунікація і*

перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку». Секція № 1. 2018. С. 113-115.

47. Федорова О. Специфіка передачі статусно-вікових конотацій при перекладі гендерно-маркованих назв осіб англійської мови. *Збірник тез III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку»*. Секція № 1. 2020. С. 60-62.

48. Фрейд З. Психоаналітичні етюди. 2013. 256 с.

49. Хаджи А. Ю., Козубай І. В., Шемет У. Р. Дослідження гендерного компонента при словотворенні та структуруванні фразеологічних одиниць сучасної англійської мови. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Філологічні науки*. 2021. № 7 (345). С. 60-67.

50. Шевченко З. В. Словник гендерних термінів. Черкаси, 2016. 40 с.

51. Шульгун М. Е. Подорож як механізм пошуку культурної ідентичності Їсти, молитися, кохати Елізабет Гілберт. *Сучасні літературознавчі студії*. 2018. №15. С. 204-211.

52. Aslan G. Teachers' Perceptions of Gender: A metaphorical analysis of Male and Female Students. 2021. P. 362-383.

53. Butler J. *The Psychic Life of Power: Theories in Subjection*. Stanford University Press, California. 1997. 230 p.

54. Connell R. *Gender and Power: Society, the Person and Sexual Politics*. Stanford University Press, 1987. 352 p.

55. Corbett G. *Gender*. Cambridge, University Press. 1991. 231 p.

56. Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. Cambridge, Cambridge University Press, 2003. 506 p.

57. Davis C., Perkins Gilman C. *A Biography*. Stanford University Press, 2010. 537 p.

58. Douglas K. M., Sutton R. M. "A giant leap for mankind" but what about women? The role of system-justifying ideologies in predicting attitudes toward sexist language. *Journal of Language and Social Psychology*. 33. 2014. P. 667-680.

59. Fausto-Sterling A. *Nature. Critical Terms for the Study of Gender*. University of Chicago Press, 2014. P. 294–315.
60. Fausto-Sterling A. *The Five Sexes. Why male and female are not enough*. The Sciences, 1993. P. 20–24.
61. Frank F., Anshen F. *Language and the sexes*. State University of New York, 1991. 217 p.
62. Gilbert E. *City of Girls*. Bloomsbury. 2019. 470 p.
63. Gilbert E. *Committed: A Love Story*. Bloomsbury. 2010. 320 p.
64. Hooks B. *Feminism for Everybody: Passionate Politics*. Pluto Press, 2000. 120 p.
URL:https://www.academia.edu/12372127/Eat_Pray_Love_Confronting_and_Reconstructing_Female_Identity (дата звернення - 22.10.2023).
65. Kimmel M., Michael S. *The gendered society*. Oxford University Press, USA, 2000. 315 p.
66. Kochmar D., Budz I., Pocheniuk Y. *The Linguistic and Cultural Aspect As a Factor In The Development Of Emotionality In Foreign Language Teaching*. *Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Актуальні питання гуманітарних наук*. № 55, том 1. 2022. С. 166-173. URL:http://www.aphn-journal.in.ua/archive/55_2022/part_1/27.pdf (дата звернення - 27.10.2023).
67. Kristin L. N., Oroh E. Z., Sabudu D. *Women Image in Elizabeth Gilbert's by Eat Pray and Love*. *Journal of English Language and Literature Teaching*. 4(2). 2021. P. 11-17.
68. Lakoff G. *Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind*. University of Chicago press, 2008. 631 p.
69. Menig L. *Mary Wollstonecraft – First Philosopher or Feminism*. *Історія філософії. Схід №5 (157) вересень – жовтень 2018 р.* С. 17-24.
70. Merriam Webster Dictionary. URL:<http://www.merriam-webster.com> (дата звернення – 18.09.2023).
71. Online Etymology Dictionary URL:<https://www.etymonline.com> (дата звернення – 20.09.2023).

72. Rutkowska M. Encounters with the Self: Women's Travel Experience in Elizabeth Gilbert's *Eat, Pray, Love* and Cheryl Strayed's *Wild*. *ROCZNIKI HUMANISTYCZNE*. 2021. P. 99-110.

73. Scherberth Barnes E. *Eat, Pray, Love: Confronting and Reconstructing Female Identity*.

URL:https://www.academia.edu/12372127/Eat_Pray_Love_Confronting_and_Reconstructing_Female_Identity (дата звернення - 22.10.2023).

74. Solnit R. *Men explaining things to me. Facts didn't get in their way*. 2008. 15 p.

75. Steen G. Literary and nonliterary aspects of metaphor. *Poetics Today*. 1992. P. 687-704.

ДОДАТКИ

Додаток А

СХЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ГЕНДЕРНИХ МАРКЕРІВ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ

I. Визначення теми та проблематики твору.

1. Загальний огляд тексту англomовного художнього твору для формування загального уявлення про сюжет та літературних персонажів.
2. Визначення основної ідеї, яку письменник/письменниця автор відтворює у тексті.
3. Дослідження структурних елементів твору, таких як вступ, основна частина, кульмінація та закінчення.
4. Виділення ключових епізодів чи подій, що сприяють розкриттю теми твору.

II. Ідентифікація літературних героїв.

1. Виокремлення головних літературних героїв та окреслення їх ролей у творі.
2. Визначення основних конфліктів, які значно впливають на розвиток сюжету та відображають взаємовідносини літературних персонажів.

III. Контекстуальний аналіз твору.

1. Виявлення історичних та культурних особливостей, які сприяють розкриттю додаткових шарів проблемно-тематичної основи твору та визначення їхнього впливу на використання гендерно-маркованих мовних одиниць.
2. Дослідження таких контекстуальних відомостей, як час і місце подій, для визначення їхнього впливу на гендерне вираження.
3. Аналіз ситуацій, дій, поведінки літературних героїв, що можуть впливати на вираження гендерної ідентичності.
4. Вивчення вибору автором імен для персонажів, оцінка їхнього гендерного відтінку. Розгляд можливих прізвиськ у контексті гендерної ідентичності.

IV. Проведення лексико-семантичного та лінгвостилістичного аналізу тексту.

1. Дослідження авторського стилю та виявлення гендерно-маркованих лінгвістичних одиниць, які впливають на сприйняття читачем твору.
2. Ідентифікація та аналіз лексико-семантичних (займенники, іменники та прикметники тощо) та лінгвостилістичних одиниць (метафори, порівняння тощо), які надають гендерного відтінку сюжету твору
3. Вивчення впливу гендерно-маркованих лінгвістичних одиниць на окреслення зовнішності, характеру та поведінки літературних героїв.

**СИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ МАРКЕРІВ
ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ**

1. Визначення гендерно-маркованих частин мови (займенники, іменники, прикметники).

Знайдіть у тексті твору гендерно-марковані займенники (he/his, she/her) гендерно-марковані іменники (із закінченням -man/-er/ -or та -woman/-ess); гендерно-марковані прикметники; проаналізуйте їхню роль у наданні гендерного відтінку образам літературних героїв, сюжету твору та визначте їх вплив на гендерні уявлення, особливо в контексті конкретних сцен та подій.

2. Дослідження лінгвостилістичних засобів реалізації гендерної ідентичності літературних героїв.

Ідентифікуйте у творі такі лінгвостилістичні елементи, як метафора та порівняння, що створюють гендерно-марковані образи літературних героїв.

Визначте їхній вплив на сприйняття читачем художнього твору.

3. Вивчення діалогічного мовлення.

Простежте за діалогами персонажів та визначте, які мовні засоби використовуються для вираження гендерних ролей та ідентичності.

4. Порівняльний аналіз гендерних ролей.

Порівняйте лексико-семантичні та лінгвостилістичні засоби, які використовуються у творі для представлення чоловічих та жіночих персонажів.

5. Розгляд семантики імен літературних героїв.

Вивчіть імена героїв та їхнє значення, виявіть можливий гендерний відтінок, який вони можуть містити.

6. Контекстуальний аналіз.

Проведіть дослідження контексту сцен та подій у творі для розкриття взаємодії мови та гендеру у певних обставинах.

7. Аналіз авторського стилю.

Визначте мовленнєвий стиль персонажів, звертаючи увагу на формальність, неформальність та інші аспекти, які можуть вказувати на гендерну ідентичність.

